

י. ע. צורי

משפט התלמוד

ספר אחד עשר

משפט המקדש

הוצאת "מרכז" ורשה.

תרפ"ב. — 1922.

I. S. Zuri—Rzezak.

JUS TALMUDICUM

LIBER UNDECIMUS

JUS TEMPLI

EDITIO „CENTRAL”

VARSOVIA—MDCCCXXII.

חלק ראשון.

ירושלים והמקדש.

א. מרכז הפולחן והאומה.

מצוה לעשות מקדש לר' במקום אשר יבחר השם. לפיז מצוה זו
תכנה רכזו הפולחן.

במדבר נצטוו לעשות משכן. ימי אהל מועד שבמדבר ארבעים חסר
אחת (זנחיס קיח ע"ג).

כל ארבעת עשרה שנות הכבוש והחלוק (או הירושה והשיבה) עמד
המשכן בגלגל. אח"כ בנו בית של אבנים בשילה ופרשו עליו יריעות משכן
שילה. הוא עמד שם שש"ט שנה. אחרי מות עלי בנו מקדש בנוב. נוב
חרבה אחרי מות שמואל וחזרו ובנו מקדש בגבעון ימי נוב וגבעון שבע
וחמשים שנה. ומשם הלכו ובנוהו בירושלים.

ב. הבמות.

הבמות נאסרו רק מימי המנוחה והנחלה, ולכן הותרו הבמות כל ימי
הגלגל; נאסרו בשילה ושבו והותרו בנוב וגבעון (ש"א כא; מ"א ג).

מעת אשר נבנה המקדש בירושלים נאסרו הבמות. (זנחיס קטז). ולא
היה להן היתר. ירושלים נקראת נחלה.

הערה. הבמה האסורה מתירגמת באונקלוס ובתרגומים לנביאים
וכתובים: במתא; ביונתן ובת' לספרי תא"מ ודה"י: במסא.

הבמה הנדולה בכתובים: בית אסתחרותא (ש"א ט, יב; ט, יג).

במובן: מקום מסכה (הסוה ש"א, כ, יח: בית מושכ = בית אסתחרותא).

כרה"י (דה"א א, ג; מו, לט) פעם: כנישתא, בית מקרשא ופעם: דרמתא.

המשכן כנגלגל בנוב וגבעון נקרא ג"כ במת צבור
במשכן שבנגלגל, נוב וגבעון נקראו:

(1) קרבנות יחיד שהוקדשו בפירוש למשכן, (2) קרבנות צבור.
אין יחיד מקריב בבמת יחיד, כי אם קרבנות נדבה. בכמה גדולה
מקריב אף חובות. אמנם לדעת אחדים אף לא קרבנות חובה (זכחיס קיז ע"א
מגילה א, יא).

אין מנחה בכמה. כן לרבי יהודה.

אלו הדברים אינם נוהגים בבמת יחיד.

סמיכה, צפון, מתן סביב, תנופה והגשה במנחה, כהונה, כגדי שרת
וכלי שרת ריח נחוח, מחיצה לדמים (מוט הסקול), ריחוף ידים ורגלים.

זמן, נותר וטמא נוהגין בהם (זכחיס קיז ע"ב).

עולת במת יחיד מחלוקת היא בין רב ור"י אם טעונה הפשט ונתוח
(זכחיס קכ; מגילה א, יא).

ג. משפט העונשין במקריב בכמה.

השוחט והמעלה בחוץ, חייב על השחיטה וחייב על ההעלאה; ריה"ג
אומר שחט בפנים והעלה בחוץ, חייב; שחט בחוץ והעלה בפנים, פטור;
שלא העלה אלא דבר פסול; אמרו לו: אף השוחט בפנים ומעלה בחוץ
כיון שהוציאו פסלו (זכחיס קו ע"א מ').

אינו חייב רק על דבר הראוי להקרב בפנים, להוציא הפסולים למוזבח.
דיני שעור ההקרבה השוה זכחיס קט ע"ב; דיני צרוף השעורים השוה קט ע"א מ'.
נהיגת החוק. הקדיש בשעת היתר הבמית והקריב בשעת איסור
הבמות, הר"ז עבר על לא תעשה ואין בו כרת (זכחיס קו ע"ב).

המעלה בחוץ בזמן הזה, מחלוקת בין ר' יוחנן ור"ל (זכחיס קז ע"ב).

ד. מצות ראיה בשלש רגלים.

שלש מצוות נוהגות ברגל, חגיגה ראיה ושמהה, עולת ראיה כולה

לגבוה, שלמי חגיגה נהגו לפני הרבור, שמחה נוהגת באנשים ונשים
(ספרי ראה קלח).

ה. העלאת מעשר שני, וכרם רבעי ומעשר בהמה.

העלת המעשר לירושלים בשנה הראשונה והשניד ממצות המרכז
היא וכן היא בנוגע לכרם רבעי. הווה ספר משפט הכהונה סעיף כד.

ו. המעמדות.

לשון הירושלמי תענית פרק ד: תמידין קרבנותיהם של כל ישראל
הם... התקינו הנביאים הראשונים עשרים וד' משמורות ועל כל משמר
ומשמר היה עמוד בירושלים: של כהנים ליום וישראלים... וישראל מוכיחין
על עצמן שהן שלוחיהן של כל ישראל.

ז. מרכז המשפט.

הווה כל זה בספר משפט המדינה חלק שני בדבר בית הגרדי
שבירושלים ובספר משפט העונשין בדיני זקן ממרא סעיף קבו.

ח. בנין העיר והמקדש. חנוכם וקדושים.

ט. קנין המזבחה והעזרה.

דעת רבי כי מקום המזבחה מאחד השכטים (בנימין).

אמנם דוד בקנתו את המקום מארונה היבוס קבץ חמשים שקלים
מכל שבט ושבט (זכחיס קמו ע"כ ורש"י ד"ה כחונ אחד; ספרי נשא פ' ת"ב;
ספרי זכחיס סב; טנכ).

הר הבית והעזרה נקראים נכסי הרבים או נכסי "עולי הגולה"
אגריס פרק ה' מ'.

בנוגע לחלוקת ירושלים לשכטים הווה הספר משפט המדינה סעיף לו.

י. ההנוף והקדוש.

אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך, נביא, אורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד ובשתי תודות בשיר. ב"ד מהלכין, שתי תודות אחריהן וכל ישראל אחריהם (שנועות יד ע"א מ').

שיר של תודה בכנורות ובנבלים ובצלצלים על כל פנה ועל כל אבן גדולה שבירושלים (שנועות עו ע"ג).

אבא שאול אומר שני בצעים היו בהר המשחה תחתונה ועליונה, תחתונה נתקדשה בכל אלו, עליונה לא נתקדשה בכל אלה, אלא בעולי גדלה שלא במלך ואורים ותומים (תחתונה שהיתה קדושה גמורה עמי הארץ נכנסים לשם ואוכלין שם קדשים קלים; אבל לא מעשר שני; חכרים אוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני; עליונה שלא היתה קדושה גמורה עמי הארץ נכנסים לשם... חכרים אין אוכלים לא קדשים קלים ולא מע"ש), ומפני מה לא קדושה - שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך נביא ואורים ותומים; ולמה הכניסוה? - מפני שתורפה של ירושלים היתה ונוחה להכבש (שנועות עו ע"ב).

אין בנין בית המקדש בלילה (שנועות עו ע"ב לא"י).

אמר ר"א שמעתי כשהיו בונים בהיכל עשו קלעים להיכל וקלעים לעזרות: אלא שבהיכל בני מכוזין ובעזרות מכפנים; ר"י אומר שמעתי שמקריבין אעפ"י שאין בית, אוכלין קדשים קלים ומע"ש אעפ"י שאין חומה; מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעחה וקדשה לעתיד לבוא (עו ע"ב).

גנין. לא נתקדשו כי אם הרצפה והאוויר עד הגג, ולכן אין אוכלין על הגנין לא קדשי קדשים ואין שוחטין שם קדשים קלים (וסמא שניכס דרך גנין להיכל פטור. שרק דרך ניוה אסרה מורה, שנועות יז ע"ג). כן גם דעת רב שגנין לא נתקדשו (פסחים פה ע"ג - פו ע"ב).

מן האגף ולחוץ כלחוץ; החלונות ועובי החומה לא נתקדשו (פסחים פה ע"ג). שערי ירושלים לא נתקדשו: מפני שמצורעים מגינים תחתיהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים (כן לר"ז שמואל בר יצחק, פסחים שס).

בירושלים הולכין אחרי הנוף (מעשרות ספ"ק מ'). השוה עוד הספר משפט המדינה סעיף יז ד"ה ירושלים וד"ה עדים מוקפות חומה.

שער ניקנור לא נתקדש: מפני שמצורעים עומדים שם ומכניסין כהונות ידיהם (פסחים שס לר"ז שמואל ב"י).

הלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש, תכן קודש וגותיהן חול; הבנויות בקדש ופתוחות לחול, תכן חול וגותיהן קודש.

אמנם קדושה זו אינה קדושה לכל, כי אם לדרברים אחרים (הסוף
זכחים נו ע"א; מע"ט נ, 7; מכות יב; יומא כה).

רבי יהודה אומר מחילות מתחת חהיכל חול, וכן אומר רבי יוחנן:
מחילות לא נתקדשו (פסחים פה ע"ב - פו ע"א).

קדושת אימור הנאה. חומת ירושלים נעשים משירי הלשכה. ולכן
דעת ר"מ שמועלין באבני ירושלים שנשרו (קדושין נד). אמנם לא כן דעת
רבי יהודה ולשונו בנדרים י: כל האומר כירושלים, לא אמר כלום.

יותר לשבת בצל החיכל, לפי הכלל: קול, מראה וריח אין בו משום
מעילה. אמנם מעלה עשו בבית קדשי קדשים (פסחים כו).

בונין בחול ואח"כ מקדישין. כן לשמואל (הסוף כל הענין מעילה יד).

יא. המקומות ומדרגות קדושתם.

קדושת ירושלים. נחשבת כמחנה ישראל.

אובלים שם קדשים קלים ומעשר שני. הטמא טומאת צרעת משתלח
מחוץ לירושלים (וכמו כן מכל עיר מוקפת חומה).

הר הבית. הוא חמש מאות אמה על חמש מאה אמה, ונחשב כקדושת
מחנה לוייה.

כל הטמאים טומאת הגוף, כגון זב ונדה ויולדת, משתלחים מתוכו
גלסון התלמוד: משתלהין משתי מחנות).

סורג וחולץ. לפנים מהר הבית גדר גבוה י' טפחים הנקרא סורג.

לפנים מן הסורג חומת העזרה. המקום הפנוי בין הסורג ובין החומה
רחבו י' אמה ונקרא חילץ.

עזרת נשים. לפנים מחומת העזרה מערבה משתרע המקום הנקרא
עזרת נשים, והיא קל"ה אמה על קל"ה אמה.

עזרת ישראל. לפנים מן עזרת נשים עזרת ישראל, רחבה י"א אמה.
אחריה עזרת כהנים המהויקה י"א אמה והמשתרעת עד המזבח.

בין עזרת נשים לעזרת ישראל נמצא שער נקנור.

משער נקנור עד קצה המזרח מהויקה העזרה קל"ה אמה. בה המזבח
האולם החיכל וקדש הקדשים.

כל הר הבית וגם חלק הנמצא לפניו מחומות העזרה עד שער נקנור.
זאת אומרת גם עזרת נשים, נקרא מחנה לוייה. לפניו ממנו - מחנה שכינה.
לחיל, המשתרע מן הסורג עד חומת העזרה, קרושה נוספת מדברי
הכמים: אין עבדים ונמאי מתים נכנסים לשם.

עזרת נשים, שהיא לפניו מחומת העזרה, מקודשת מן החיל: שאין
טבול יום נכנס לשם. לרבי יוחנן אין זה כי אם מדרבנן. לדעתו אין במחנה
לוייה אף מצות עשה להרחיק טמאים מתוכה (וימות ז'). ובפירוש אומר רבי
שמעון: עוד ומחנה אחרת היתה וחיל ועזרת נשים היא ולא נענשים עליה
(נחמס קטז ע"ג).

עזרת כהנים מקודשת ממנו שאין ישראל נכנסין לשם, אלא בשעת
צרכים לסמיכה ולשחיטה.

בין המזבח לאולם (מקלה המזבח המורה על האולם כב אמה) מקודש
ממנו: שאין בעלי מומים ופריע ראש (שענרו שלשים ולא גלחו, סנהדרין כג)
נכנסין לשם, זאת אומרת הפסולים לעבודה מחמת פסול גופם; רבי יוסי
אומר אף שתויי יין ושלא רחויי ידים ורגלים, זאת אומרת כל מחללי עבודה
אסורים להכנס שמה.

ההיכל מקודש ממנו: שאין נכנסין שמה שלא רחויי ידים ורגלים
(אמנס לרבי יוסי אין כל הכלל בין ההיכל ובין המקום שנין המזבח והאולם).

קדש הקדשים מקודש מהם: שאין נכנס לשם אלא בה"ג ביוהכ"פ
בשעת העבודה.

כל הטמאים שנכנסו משער נקנור ולפנים, אפילו מחוסרי כפרה ואצ"ל
טבולי יום - הרי אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתו חטאת.

אמנם בנוגע לטומאת שרץ שהדין הוא שמוציאין אותו אפילו בשבת,
הנה דעת בן ננס, שאין מוציאין משל העזרה, כי אם מבין האולם ומזבח
(ערוכין קד), בנגוד לר"ע.

טהורים הנכנסין לפניו ממחיצותיהן הרי אלו באזהרה. (לרש"י: לפניו
מעזרת ישראל, לתוס' אין זה רק מדרבנן, אבל כהיכל מה"ט).

נכנסו לקדש הרי אלה במיתה; רבי יהודה גם בקדש הקדשים אינן
במיתה רק הנכנסין אל פני הכפורת (מנחות כז); מוספתא כלים כ"ק א, ז
ובבבאור הגר"א).

יב. הקדושה, המהרה והכהונה.

בסוף סעיף הקודם. ראינו כי הטמאים, בעלי מומין, שתויי יין, פרועי ראש וזרים אסורים להכנס לפנים ממחיצתן. כמו כן שלא רחוצי ידים. נבאר פה דיני קדוש ידים ורגלים.

יג. קדוש ידים ורגלים.

כיוור. מקדש בו ידיו ורגליו.

אין כנו מקדש (לרבי יהודה זכחיס כג ע"א)

כיוור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו, דוגמת פשה אהרן ובניו, אין מקדשין בו (לר' יוסי כ"ח).

לפני עבודתו מקדש ידיו ורגליו מן הכיוור כפנים העזרה. קדש בחוץ פסול, קדש בפנים בכלי חול פסול.

טבל ולא קדש ג"כ פסול (זכחיס כ ע"ב).

כל המסך רגליו מעון מביילה. המטיל מים מעון קדוש ידים ורגלים (יומא פח).

יצא חוץ לחומת העזרה, אם לשהות מעון מביילה, אם לפי שעה – מעון קדוש ידים ורגלים (זכחיס כ ע"ב).

לינה מועלת בקדוש ידים ורגלים. ולכן קדש ידים ורגליו בלילה, צריך לקדש ביום, דברי רבי; ר' אלעזר בר"ש אינה מועלת (זכחיס יט ע"ב).

יד. בגדי כהונה.

אסור לכהנים לעבור עבודתם בלי הכנדים המפורשים בתורה.

הארג. בד של בויג. החומים שזורים וכפול ששה (זכחיס יח ע"ב).

אין עושין אותן מעשה מחט, אלא מעשה ארג. נתעגלו, אין מכבסין אותן לא בנתר ולא באוהל (זכחיס פח ע"ב).

חלוף בגדים. כהן הרויט שלבש בגדי כה"ג ועבד, עבודתו פסולה (זכחיס יח ע"ב).

יתור בגדים. לבש שני מכנסים, שני אכנטים עבודתו פסולה.

מדת הבגדים. היו מרושלין, מסולקין, משוחקין ועבד עבודתו כשרה
(זכמים יח ע"א).

בגדי כהונה (של כה"ג, שנכנס בהם לפני ולפנים) טעונים גניזה; רבי דוסא
אומר ראויין הן לכהן הדיוט (פסחים כו).

בגדי כהונה שלא בלו נתנו להנות בהם: לפי שלא נתנה תורה למלאכי
השרת (קדושין נד). אמנם בבגדי כהונה שבלו חולקין התנאים.

בגד שיצא חוץ לקלעים נכנס ומכבסו במקום קדוש. נטמא חוץ לקלעים
קורעו ונטהר מטומאתו ומכבסו במקום קדוש (זכמים לד ע"ב מ").

הערה. מקורות. דיני הבגדים נמצאים בתורה בשמות. הפרקים
האלה חסרים במכילתא דרי"ש, תחת זה נמצאים חלוקי דעות ופירושים
בענין זה בין רבי יהודה ורבי נחמיה בברייתות רבות הפזורות בשני
התלמודים ובמדרשים. וכן בנוגע לדיני הטנורה ובנין המשכן. מזה יש
להוכיח כי מקור הדברים בספרא לר"ע על שמות החסר לנו היום.

חלק שני.

נהיגת משפט המקדש.

טו. המקצועות הדומים למשפט ההקדש.

רעיון ההקדש התפשט גם מעבר לעיני בית המקדש. כגון בדבר הנדרים (השזה הספר משפט הנכסים סעיף מז).

לאחר מן המפרשים הראשונים ענין תפיסת הנדר בדבר הנדור הוא רק מכח התפשטות הקדושה.

השמיש מצוה וכל הדברים המוקצים למצוה דנים עליהם מטעם הקדש.

וכן גם בדברים המקדשים למת: תכריכי המת כהקדש הגוף הם (ינמות סו ע"ב; סנהדרין מז ע"א).

על דבר הלמוד דין חולין מדין נכוח השוה הספר קודמות למשפט התלמוד סעיף מח (ל 75) ד"ה ממון והקדש.

טז בנוגע לזמן.

השקלים אינן נוהגין אלא בפני הבית: לפי שצורך קרבן הם.

המקדיש שקלים בזמן הזה, הר"ז קודש; רבי שמעון בן יהודה משום ר"ש אינו קודש, לפי שאינו ראוי לבהמ"ק אף אם יבנה: שאין שקלים באים אלא מתרומה חדשה (סוף שקלים ומוספתא).

בכורים אינן נוהגין אלא בפני הבית: הקדיש, הר"ז קודש רשאי אינו קודש.

אין מקדישין ולא מעריכין. ולא מחרימין בזמן הזה; אם הקדיש, הכסות תשרף, הבהמה תעקר; המעות ילכו לים המלח.

מעשרות. מעשר דגן ומעשר בהמה ובכורות נוהגין בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית (שקלים ט, ז).

קרבנות. גר בזמן הזה צריך להביא קינו רובע כסף; אר"ש בטלה
ר' יוחנן בן זכאי מפני התקלה.

ח'ל'ל. בזמן הזה מותר לח'ל'ל הקדש שוה מנה על פרוטה (ערכין כ"ט ע"א).

דברברים הנקרב'ים. דחוי. דברים שהוקדשו לפני הבית מרם נכנה
המובח, פסולין לעולם: לפי שנדחו פעם נדחו לעולם. כן דעת רבי יוחנן.
אמנם לרב אין בע"ה נדחין (זכאים כ"ט ע"א).

בנוגע להעלאת הויג נאמר: ארבעה כללות היה ר"ש אומר: הקדישן
והקריבן בשעת אסור הבמות ישחט והעלה בשעת אסור, הר"ז בעשה ול"ת
ובכרת. הקדיש בשעת היתר והקריב בשעת אסור, הר"ז בעשה ול"ת ואין בו
כרת. הקדיש בשעת אסור והקריב בשעת היתר, הר"ז בעשה (זכאים קי"ט ע"ב).

לרבי ישמעאל, בנגוד לר"ע, כללות נאמרו בסיני ופרטות - באוהל
מועד, נמצא שעולת שהקריבו לפני אוה"מ (עולת סיני) לא היתה טעונה
הפשט וניהוח, (זכאים קט"ו ע"ג).

וכן דעת ריה"ג (שם ק"ג ע"א).

יז. בנוגע למקום.

האומר הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוגיו, יקריבנה במקדש;
הקריבה בבית חוגיו, יצא; רש"א אין זו עולה (מנחות ק"ט ע"א מ').

הערה. יתר דיני נהיגת המשפט השוה בספר הקודמות פרק שמונה
עשר (ל' 142) וספר משפט המדינה סעיף יד; טו.

הלך שלישי.

נכסי ההקדש.

יח. קדושת הגוף וקדושת דמים.

שני מיני הקדשות הם: קדושת בדיק הבית וקדושת מזבח (קדושת). הראשונה קדושת דמים היא, השניה – קדושת הגוף.

שני מיני קדושת דמים הם: הקדשת הדבר לדמיו והקדשת דמי הדבר, (כן לרכ גיטין לה ע"ג ורש"י ד"ה גזברים).

ההבדלים אשר ביניהם, רבים הם ההבדלים בין שני מיני נכסי הקדש אלה. כן בנוגע למשפט ההתחייבות, כגון בנוגע לדין הפדיון: קדושת הגוף אין לו פדיון; נפל בו מום, נפדה. עוף אין לו פדיון לעולם. דבר שקדש בכלי אינו נפדה (שקלים ד, ג; מנחות ק ע"ג). רק קדשי מזבח צריכים העמרה והערכה בפדיונם (כן לר"ש, תמורה לב). קדשי דמים אינם עושין תמורה (תמורה לא). וכן בנוגע למשפט העונשין: קדשי דמים אין בהם משום פגול, נותר וממא (תמורה לא), אינם נפסלין בטבול יום (שניעות יא ע"ג). קדשי דמים כיון שמעל בהם יצאו לחולין; משא"כ בקדשי הגוף, ולכן יש מועל אחרי מועל בקדשי הגוף (מעילה יט).

קדשי הגוף הם: בגדי כהונה, כלי שרת והקרבת:

יט. בגדי כהונה.

דיני בגדי כהונה מבוארים למעלה סעיף יד.

כ. כלי שרת.

אין טהנכים מזבח הזהב אלא בקטרת הסנים, ולא מזבח העולה אלא

בתמיד של שחר, ולא את השלחן אלא בלחם הפנים בשבת, ולא את המנורה אלא בז' נרותיה בין הערבים. אמר ר"ש אעפ"י שנמרו כלים שלא בזמנם אין מחנכים אותם אלא בזמנם (ספרי פנחס קמ"ג)

נפגמו הכלים אין מתקנין אותם (זכח"ס פס ע"א).

כלי שרת מקדשים את מה שבתוכם.

כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת. כן לרבי יוחנן מנחות ז ע"א.

כלי הלח מקדשין את הלח, ומדות היבש את היבש. אין כלי הלח מקדש את היבש ולא יבש מקדש את הלח.

כלי הקדש שניקבו, אם עושין בהן מעין מלאכתן שהיו עושין כשהיו שלמים מקדשין.

אין כלים מקדשין אלא בקדש (זכח"ס פס ע"א מ"ג).

כא. הקרבנות.

שני מיני קרבנות הם על פי מוצאם: קרבנות צבור ויחיד.

שני מיני קרבנות הם על פי תכליתם: קרבנות חובה ונדבה (הנאים על החטא).

קרבנות נדבה יכולים לבוא בשני אופנים: יכולים הבעלים לנדבם ולהפרישם מיד, כגון שיאמרו: "הרי זה", ויכולים הם לקבל על עצמם בנדר ולהפרישם לאחר זמן.

אמר שור זה עלי עולה, הרי'ז גם נדבה וגם נדר. כן לרב (מנחות קס ע"א).

דרך רב. מפורסות כפול'ה. בספר קידמת למשפט התלמוד סעיף נב הכרנו, כי דרכו של רב היה לברר את המקרים הכוללים שני מקצועות גם יחד, או, כלשון רב, שיש בהם מתורת זה ומתורת זה.

אמר שור זה עלי עולה, כיון דאמר זה אם מת אינו חייב באחריותו: עלי להביאו קאמר. כן לבנו של רב, ר' חייא בר רב (ערכין כ ע"ב).

בלשון "הרי זו" כלול ג"כ הלשון "הרי עלי", כן יוצא מלשון הרמב"ם פי"ד למעשה הקרבנות (והט"ה הל"ה דיני משפט ההתחייבות).

שני מיני הפרשת נדבה הם: הפרשת הקרבן בעצמו והפרשת כסף לצרכו.

הפריש כסף לחטאת, דין חטאת לו. ולכן מועלין בו, ואם מתו
הבעלים - ילך לים המלח, כמשפט חטאת שמתו בעליה. הפריש כסף לשלמים
אין מועלין בו (מעילה יא; נזיר כד).

ולדרת. ולד ההקדש כהקדש (תמורה יז ע"ב; ויקרא ג, ה)

אין ולד טעון לחם (מנחות עט ע"ב מ').

תמורת הקדש. הממיר חולין בהקדש, הוא ותמורתו קודש. התמורה
קרבה (ח"כ ויקרא ח, י; ג, ה) אין התמורה ממש כקרבתן שממירין בו. כן
למשל אין תמורת תודה טעונה לחם (מנחות עט ע"ב).

סוגי הקרבנות.

כב. קרבנות חובה ונדבה.

העולה. העולה היא הקרבן הראשי. אינה בא אלא מזכרים.

ביחוד מתגלה הדבר בדבר המתרות (מיני המתרות שונים הם): מתרות
הקרבן לעולה הם.

הדין הזה נלמד בספרא לויקרא א, י מן הפסוק מן הצאן קרבנו מן
הכבשים או מן העזים לעולה: כל דבר הבא מצאן וכבשים ועזים לעולה
הוא. וכן נלמד הוא בספרא ה, יט למדרש יהודיע כה"ג מאשם אשם לר':
כל שהוא בא משום חטא ומשום אשמה ילקח בהן עולה: הבשר לשם
והעורות לכהנים.

אין צבור מביאים קרבן נדבה, חוץ מעולה.

שלמים. תחת זה קרבן השלמים הוא הקרבן הראשי בין קרבנות היחיד.

מותר פסח לשלמים. מותר תורה - שלמים (ז, יט).

התורה. שלשה מיני חלות בה: חלות, ריקיין רבוכה. כולן באות
סולת (זכחים ג ע"א).

החטאת בא על חטא או: בא לכפרה..

יוצא מכלל חטאת שעיר נחשון, שלא בא לכפרה (ולכן אינו לריך לפון,
זכחים מח ע"ב).

לענין סמיכה. יוצא מן הכלל שעיר עזים. כן לרבי יהודה (סס).

הטאת יחיד בא מכבשה או משעירה.

הטאת צבור בא מפרים. הטאות הרגלים - משעירים.

האשם, אשם ודאי חמשה הם; אשם גזלות, מעילות, שפחה חרופה נזיר, מצורע. אשם גזלות ומעילות בא מאילים. אשם נזיר ומצורע - מכבשים.

תכונת אשם מצורע. תכונתו שונה משום שבא להכשיר את המצורע. ולכן נאמר בעבודתו: שני כהנים מקבלין את דמו, אחד ביד ואחד בכלי. זה שקבלו בכלי בא לו אצל המזבח, וזה שקבלו ביד בא לו אצל המצורע (זכחים מז ע"ב).

אשם תלוי. בא על ספק הטאת.

כג. קרבנות מעשר ובכור.

כד. נהיגת מצוות מעשר.

מעשר נוהג רק בזכרים בלבד. אינו נוהג ביתום.

זמן המעשרות. בשלשה פרקים בשנה גרנות למעשר בהמה: פרום הפתח, פרום עצרת ופרום החג, כן לר"ע; בן עזאי אומר: בכ"א באדר, באחד בסיון ובכ"ט באב; ר' אלעזר ור"ש אומרים: בא' בניסן, בא' בסיון ובכ"ט באילול.

המשהה טבלו (גם כמעט כהמה) עובר על כל תאחר (שקלים ג, א). צריף. כל הנולדים מאחד מתשרי עד כ"ט באילול מצטרפין; ה' לפני הגורן וה' לאחר הגורן מצטרפין; ה' לפני ר"ה וה' לאחר ר"ה, אינן מצטרפין (זכורות נו ע"ב).

הבעלים המחוייבים. השותפין פטורין ממעשר בהמה (זכורות נו ע"ב). לוקח ומקבל מתנה פטורין (נה ע"ב).

כה. ההתחייבות והקדושה.

התחייבות. הל גם על מום (זכורות יד).

עושין בה תמורה, אבל אינה קרבה, אלא נאכלת במומה לבעלים (זכורות פז ע"א; תמורה ה).

בעלות. אין לו כח למוכרו חולין ואין מקדשין בו אשה (מע"ש א, ח
והסוה רס"י חולין קלו ע"ה).

אינו נמכר לא חי ולא שחוט (נכורות לז), בין תמים בין בע"מ.
כן לר' ינאי; אבל לסתם הירושלמי מע"ש א, א מוכרין שחוט.
גידין ועצמות קרנים וטלפים אונם בכלל בשר (מע"ש א, ח; פסחים
כז; עג; חולין עז).

משפט הדין. הכול נאמנין על מומי מעשר (נכורות לו ע"כ מ').
קדושתו. המעשר קדשים קלים. המעשר נאכל לכל אדם לשני ימים
ולילה אחר (זכחים נו ע"ב).

כו. הבכור.

השוה דיני בכור בספר משפט הכהונה סעיף מה.

כז. קרבנות הזמן.

הפסח. קדשים קלים. אינו נאכל אלא עד חצות ואינו נאכל אלא צלי
ורק למנויו (זכחים נו ע"ב).
עולת ראיה וחגיגת ראיה. השוה סעיף לב דיני מחיר הקרבנות
ופרק ראשון במסכת חגיגה.

כח. חומר הקרבנות.

כט. הגיל (השנים).

מחוסר זמן. אינו כשר אלא מיום השמיני והלאה (והשמיני בכלל). לילה
לקדושה ויום להרצאה. קרבנות החובה (חוץ מפסח) כשרין מיום ל'. הביא
מיום השמיני, יצא.

השנים. כולן מיום ליום. (הסוה שניו הדעות בתוספתא פרה). שנה וחודש
ויום אחד חשוב כשתי שנים. אמנם לת"ק בתוספתא יום אחד בשנה השיב - שנה.
פרים. ריה"ג אומר פרים בני שתיים; חכ"א אף בני שלש; רמ"א אף

בני ד' וה' כשרים, אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד (פרה א, ב מ"א).
אמר ר"מ כל מקום שנאמר בתורה עגל סתם - בן שנה, ועגל בן בקר -
שחים, פר ובן בקר) - שלש (כן נראה י. השוה ר"ש פרה א, ד מ"ג)
כבשים בני שנה ואילים בני שתים.

בן י"ג חודש אינו כשר לא לאיל ולא לכבש; ר' טרפון קורוהו פלגים;
בן עזאי קורוהו ניקד; רבי ישמעאל קורוהו פרכדיגמא (פרה א, ב - ד מ"ג).
קרבן בן שתים והביאו בן שנה אין קדושה חלה עליו, כן לר"ש
(תמורה יט. השוה כל הכרוזים בזה בתוס' זמנים קיד ע"ב ד"ה היתר).

ל. מינות.

גדולים וקטנים, פר ועגל, איל ושעיר, גדי וטלה.
זכרות ונקבות, בבקר: פר פרה, עגל ועגלה. נוסף בבהמה: איל
ורחל (או רחלה), שעיר ושעירה, גדי וגדיה, טלה וטליה (מנחות קז מ"ג).
זכר או נקבה ודאי, לא טומטום ולא אנדרונינום (נכורות מא - ע"ב).

לא. תמות.

המומים לפרטותיהם נמנים ונשנים בפרק ששי בכבודות.
דיני חרשת שומה ננסית השוה בתו"כ לפ' ה, ו.
אין תמות בעופות, אבל מחוסר אבר פסול בהם (חולין כג).

לב. מחיר הקרבנות.

אשם איל בשתי סלעים הוא, חטאת אפילו בת דנקא.
שבת, הוקרו או הוזלו (השוה מחלוקת ר"י ור' אלעזר כריהות כז ע"א).
אמר רשב"י מפני מה לא נתנה תורה קצבה במחוסרי כפרה? שמה
הוזלו הטלאים ואין להם תקנה לאכול בקרשים.
כלל זה נסתר ע"י אביו ורבא מחטאת סתם (המאת הלכ), שאינה באה
א"א לכפרה ומאשם נזיר שבא לבטלה ואין להם קצבה. אמנם סתירה זו
היא אינה נכונה. אין ר"ש נותן טעם לכל אלה שלא נתן להם קצה רק
לחלק מהם: למחוסרי כפרה (כריהות כז ע"א).

חגיגה ו מחלוקת ב"ש וב"ה בדבר מחיר עולת ראייה ושלמי חגיגה.
עולה. האומר הרי עלי שור, יביא שור ונכסיו במנה; עגל - יביא
הוא ונכסיו בחמש סלעים; איל - יביא הוא ונכסיו בשתי סלעים; כבש -
יביא הוא ונכסיו בסלע (מנחות קז ע"ג).

ג. התחלפות הקרבנות.

יש קרבנות בני חליפין והשתנות, בנוגע למין אשר הם באים ממנו.
הקרבנות המתחלפין נקראים בני חליפין. הנהלפים נקראים ג"כ הבאים תחת
השני (מנחות עג וחסר בת"כ ז, י).

ההפך להתחלפות נקרא קבוע (ת"כ ויקרא ז, כח).
חטאת יחיד בעלת חליפין היא, שהרי הוא מביא או כבשה או שעירה.
המיוחדת לעברת עכו"ם, הנקראת מצוה יחידית.

בעל הת"כ מדייק במקומות אחרים על דבר רשות ההתחלפות. כן
הוא מצריך כתוב מיוחד למעט אותה בכהן משיח (ויקרא ז, ג), שהוא מביא
פר ולא שעירה. בנשיא שמביא רק שעיר ולא שעירה (ז, כג).

הת"כ הוא ממדרשו של ר"ע ותלמידו רבי יהודה, ויודעים אנו
ששניהם שמו לבם לשאלת החליפין לכל מקצועותיה. השויה הלאה בדיני
המסחר בהקדש סעיף צו.

הקרבנות הבאים לפי השג יד הם בני התחלפות. חטאת מצורע בא
בחליפי עוף אבל לא בחליפי עשירית האיפה, זאת אומרת אין לה דלי דלית.
חטאת שבועת הבטוי באה בדלי דלות.

באלה המביאים בעשירות חטאת בהמה ועולת בהמה, כגון מצורע,
מתחלפים קרבנותיהם בדלות בשתי עופות. נמצא כל קרבן מתחלף בקרבן
עוף המתאים לו: חטאת בהמה בחטאת עוף ועולת בהמה בעולת עוף.

יש שמתחלף חטאת ע"י שני עופות, עולה וחטאת, כגון חטאת שבועת
בטוי מתחלף בדלות בשתי תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד
לעולה. כן לספרא ה, ו. נמצאו שניהם באין תחת חטאת.

היולדת מביאה כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת. לא השיגה
ידה, הרי היא מביאה שתי תורים א' לעולה וא' לחטאת. נמצא שרק העולה
נתחלפה, כן לשון הת"כ (י"ג, ט). ונמצא ג"כ שאין העולה באה אצלה על
החטא (ת"כ ט"ז).

היחס בין המחלפים. חטאת קודמת לעולה כדרך הנחלפים. במצורע שאין אצלו כי אם נחלף אחר, חטאת בהמה, הרי שניהם באין תחת חטאת, לכן חטאת קודמת. ביולרות, שלא נתחלפה העולה, העולה קודמת (יב, ט). השהו אמנם זכחים צ ותויכ ה, ח !!

שניהם ממין אחד : או תורים או בני יונה,

הפריש חטאתו ומת, יביאו יורשים עולתו.

השהו עוד לספרא טו, יד במצורע; ירושלמי ר"ה א, א על הכתוב ואל פתח איה"מ לא הביאו: ולא חליפיו.

ההתחייבות בדיני החליפין, הפריש כסף לכשבה או לשעירה והעני, יביא ממנו עוף; העני יותר, יביא עשירית האיפה. וכן להפך:

הפריש לעשירית האיפה והעשיר, יביא ממנו עוף.

הפריש כשבה בעצמה והעני, אם נסתאבה יביא ממנה עוף (תוי"כ ה, ז; כריתות כז).

המביא קן עופות, שתי תורים או שני בני יונה, מפריש אחד לחטאת ואל לעולה, וזו הוא קן מפורשת. לא הפריש הוא, מפריש הכהן, וזו היא קן סתימה (ספרא ה, ז; ספרי נשא פ' ל. השהו לטון רב חסדל יומא מא; כריתות כח).

לד. מעשה הקרבן.

לד. עבודת הקרבנות.

הקרבנות שונים איש מרעתו במעשה ההקרבה בנוגע לדברים הרבה. נפרט כאן דברים אחרים לרונטא:

בנוגע למקום השחיטה וההקרבה. בנוגע לשחיטה נאמר: קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה, קדשי קדשים - בדרום.

שלמים ששחטן בהיכל כשרים (ונחיס סג, לרכי יומקן): שלא יהא מפל חמור מן העקר.

וכן נאמר למשל: חטאת העוף נעשית למטה מחוט הסיקרא של הכזבח וחטאת בהמה - למעלה; עולת העוף - למעלה ועולת בהמה למטה (קנין א, א).

שונים מהם פר ושעיר של יום הכפורים: דמן טעון הזיה על בין הברים ועל פרכת ועל מזבח הזהב; וכן פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים (פר העלם מפר ככן משיח ושעירי עז"ס): דמן טעון הזיה על הפרכת ועל מזבח הזהב (זכחים מז).

בנוגע לזריקת הדם. חטאת הצבור והיחיד דמן טעון ד' מתנות על ר' קרנית המזבח. העולה דמה טעון שת: מתנות שהן ארבע וכן התורה ואיל נזיר והשלמים והתודה, זכחי שלמי צבור ואשמות. הבכור, המעשר והפסח דמן טעון מתנה אחת (זכחים נו ע"ג).

בנוגע לכמות הנקרב, העולה כולה כלי"ו. חפרים והשעירים (טל עז"ס) נשרפים אבית הדשן. בשלמים וחטאות האמורים נקרבם כל הלילה.

לו. קדימת ההקרבה.

השנה דיני הקדימה בקרבנות ובעבודות במסכתא יומא, בזכחים פרק כל הנדיר והשנה יומא לו.

לז. זמן ההקרבה.

לא יהא דבר קודם לתמיד של שחר (מנחות מט ע"א).
אין לך שקודם לתמיד של שחר אלא קטרת בלבר (פסחים נט).
התמידין אחד בבוקר ואחר בין הערבים.
תמיד של בין ערבים נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשעה ומחצה;
בערבי פסחים נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה.
תמיד קודם לפסח, פסח קודם לקטרת, קטרת קודם לנרות (פסחים נח).

לח. הלחי הקרבן.

מתירי הקרבן. הדם מתיר את הבשר לאכילה ואת האמורים להקרבה. דם העולה מתיר את בשרה למזבח ועורה לכהנים. דם פרים הנשרפים מתיר את האמורין לקרב. הקמץ של מנחה מתיר את השירים של עצמו, ולכן חשובה המנחה כדבר שאין לו מתירים [אחרים] (זכחים מז ע"ג מ' וטין עס רש"י הקמץ).

הערה. יוצא מזה לענין עונש כרת כאכילת פגול, שהדין בו שאינו נוהג רק בדבר שיש לו מתירין אחרים.

הקשר בין המתירין. למנחה שני מתירין: הקמץ והלבונה. פגול באחד בלבד אינו פגול – עד שיפגל בשניהם (כן להכמים, מנחות טז).

קמץ את המנחה לאכל שיריה או להקטיר את הקומץ למחר, הר"ז פגול; להקטיר לבונתה למחר – אין זה פגול. כן לרבי יוסי בנגוד להכמים. השהה לשונו של רבי יוסי בתשובתו להכמים: הזבח דמו ובשרו ואמוריו אחד, אבל הלבונה אינה מן המנחה (מנחות יג ע"א מ') והשהה הלאה שיטת הגלילים.

הקרבן והשיריים. אם אין בשר אין דם, כן דעת רבי יהושע. ולכן דעתו: כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהם כזית בשר או כזית הלב, זורק את הדם; פחות מזה – אינו זורק. וכן הדין בשירי קומץ. נשתיירה רק מנחת הנסכים הבאה עם הזבח, אין זה שויר לזבח (מנחות ט). המלה והעצים. שניהם באים משל צבור (מנחות כ"א ע"ב).

ל"ט. אכילת הקרבנות.

המשך זמנה. השלמים נאכלין לשני ימים: חגיגת חג, חגיגת הבאה השלושין, שלמים הבאים כתיך המועד, שלמים הבאים לאחר המועד. הן ותמורתיהן ולדותיהן.

התורה נאכלת ליום אחד. היא ולחמה, ולדותיה ותמורתיה, שלמי נזיר ושלמים הבאים מחמת פסח נאכלין ליום אחד, חטאת ואשם נאכלין ליום אחד (מו"כ ויקרא ז, טו, טז; פסחים ע"א; תוס' זכחים ט ד"ה ושלמים).

נמצא שכל שבא בנדבת לב לבד, ולא על חטא או על תודה, נאכל לשני ימים.

הכמים גזרו בק"ק שאינו נאכלין רק עד חצות (ברכות א, א מ').

מקום האכילה. קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים; קדשים קלים בב"ב העיר (זכחים נה ע"א).

האוכלים. קדשי קדשים נאכלין רק לזכרי כהונה.

המורם לכהנים מקדשים קלים נאכל לכהנים, לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם (נה ע"א מ').

מ. חלק הכהנים.

חזה ושוק. בשלמים: חזה ושוק, בתורה: חזה ושוק וארבע חלות מר' מינים שבה (זכאים נה ע"א), באיל נזיר: זרוע בשלה, חזה ושוק, חלת מצה אחת רקיק מצה אחד.

בעשרה קרבנות יש לכהנים חלק בבשרן (נ"ק קי ע"ב).

עורות. עורות קדשי קדשים לכהנים; עורות קדשים קלים לבעלים (זכאים קנ ע"א מ').

העצמות. עצמות עולה מותרין (והם לכהנים? זכאים פו ע"א).

החלוקה. בראשונה היו מניחין עורות קדשים בלשכת בית הפרוה, לערב היו מחלקין אותה לאנשי בית אב, והיו בעלי זרוע נוטלין אותה בזרוע - התקינו שיהיו מחלקין אותה מערב שבת לערב שבת (פסמים נו ע"א). השהו דיני החלוקה בספר משפט הכהונה סעיף ג.

מא. קרבנות הנמפלים ומרובים.

מב. המנחות הנמפלים לקרבן.

באשם, מצורע נאמר:

פגל בקרבן לא נתפגל הלוג, כן לר"ש; ר"מ אומר נתפגל הלוג (נג ע"א מ'). יוצא מזה שלר"מ ניהר הלוג ע"י זריקת הדם לפי שהוא כחלק האשם. בנוגע למעילה דעת רבי מתקרבת לדעת ר"ש (מד ע"א כסוף).

מנחת נסכים. יין ושמן. השמן נבלל עם המנחה, אבל היין מתנסך על השתיין.

לדעת רבי עקיבא השמן חלק המנחה היא ושניהם יחד מצטרפין לדבר שלם, ולכן אין מנדבין שמן לעצמו, אבל מנדבין יין לעצמו. לר' טרפון גם השמן דבר לעצמו הוא (מנחות קד ע"ב מ').

שונה מזה דעת ר"ש בנסכים פסולין: נסכין הבאין בגלל זבח אם עלו ירדו והבאין בגלל עצמן לא ירדו (פג ע"א; ע"ב). ר"ש מוריד מעלת הקרבן

הבא בגלל אחרים. וכן דעתו בנוגע להגשה בנסכים: אינם טעונים הגשה לפי שאינם באים בגלל עצמם (ב, ח).

וכן דעת הסיפרא לפ' ו' יד; ז, יד.

אדם מביא זבחו היום ונסכיו - עד י' ימים. הזבח מפגל את הנסכים משקדשו בכלי כשהן באין עם הזבח, כן דעת ר"מ. הביא נסכים לשם זבח זה ונפסל, אם יש זבח אחר יקרבו עמו (השוה נרור ענין זה בתוס' מנחות טו ע"ג).

אין הנסכים מתקדשין אלא בשחיטת זבח (מנחות עט).

לחם תורה. הלחם מתקדש ע"י התורה. שחט את התורה לשם שלמים, אין הלחם מתקדש. שחט את התורה לשם תורה וזרקה לשם שלמים, קדש הלחם; ר"א בר"ש אומר לא קדש הלחם (לו ז, יג).

שתי הלחם. נטמאה אחת מן החלות שניהם יצאו לבית השרפה. כן דעת רבי יהודה: לפי שאין קרבן צבור חלוק (מנחות יד ע"ב). שחט שני כבשים לאכול אחת מן החלות למחר, רבי יוסי אומר אותה החלה פגול; חכמים אומרים זה וזה פגול (מנחות יג ע"ג).

שיטת רבי יוסי. על דבר שנוי ההשקפה בין הדרומים והגלילים בנוגע לאחרות חלקי הקרבן השוה הספר קודמות סעיף מו והגשמתו שם צד 150.

מג. קרבנות זוג.

התמידין אינן מעכבין את המוספין ולא המוספין את התמידין. אין המוספין מעכבין זה את זה.

התמידים. לא הקריב כבש בבוקר יקריבו בין הערכים; אר"ש אימתי? בזמן שהיו אנוסין או שוגגין, אבל אם היו מוידין - לא הקריבו בבוקר, לא יקריבו בין הערכים (מנחות מט ע"א).

בדברים הבאים זוג זוג. שני שעירי יוהכ"פ מעכבין זה את זה; שני כבשי עצרת מעכבין זה את זה; ב' חלות מעכבות זו את זו (השוה יתר הדברים מנחות כז ע"א ת')

במנחה. הסלת והשמן מעכבין זה את זה. הקמץ והלבונה מעכבין זה את זה (מנחות כז).

מד. קבוצת קרבנות (הבאים עם אחרים).

הלחם. בא רק עם שלמים, כן בתורה. וכן בניזיר הוא מביא כבש לעולה, כבשה לחטאת ואיל לשלמים. הוא עושה את האיל לשלמים על סף המצית (כמדבר ו, טו).

וכן בכבשי עצרת. הפר והאילים והכבשים והשעיר אין מעכבין את הלחם ולא הלחם מעכב אותם. הלחם מעכב את הכבשים שהן שלמים, ואין הכבשים מעכבין אותם. כן דברי ר"ע; אר"ש בן ננס לא כי אלא הכבשים מעכבין את הלחם ואין הלחם מעכב את הכבשים (מנחות מה ע"ב וע"ט מעט וכוחיהם). הוזקקו זה לזה, כגון שהיו ביחד בשעת שהיטה ואח"כ אברו הלחם, הרי הוא מעכב, כן לרבי יוחנן.

במצורע, המביא חטאת אשם ועולה בעושר, יש מחלוקת אם העשיר אחרי הבאת אחד מן הקרבנות: ר"ש הולך בתר המכפר, והוא החטאת. רבי יהודה - בתר המכשיר, ראבי"ק - בתר הגורם לו טהרה (כריתות ט ע"ב. כמ"כ מזורע פרשה ד' ספס כר"ש יודעים לנו אמנם שר"ש הולך בכל מקום בתר המטהר). בניזיר דעת ר"ש, כיון שנוזק עליו, אחד מן הדמים הותר לשתות מן היין ולהטמא למתים (ניזיר ו, ט מ' או, כלשון הירושלמי (ניזיר ד, ה, כנלי מ): אחר מעשה יחיד).

מה. זמן הקרבנות.

רוב קרבנות צבור קבוע להם זמן, כגון תמידים מוספי ר"ח... (מלכך פר העלם דכר של צבור ושעירי עו"ט).

יש קרבנות יחיד שקבוע להם זמן, כגון פסח וחגיגת ראיה.

תשלומין. דבר התשלומים לטמאים נמצא בתורה בנוגע לקרבן פסח באלה שהיו טמאים ביד.

וכן בחגיגת ראיה דעת החכמים שמתקרבת כל ימי החג ואף בעצרת, יו"ט האחרון של חג, לשם תשלומין (חגיגה ט).

מו. ההיחדות כל קרבן והתפרטותו העצמית.

ראינו מכל הנאמר מקודם כל כי קרבן קובע חשיבות לעצמו במעשה

הקרבתו ובסדריו. החכמים הרבו לדרוש כי גם מחשבת העובר והתכוונותו תתאים למעשה הקרבן ותעודתו. התכוון לקרבן אחר, הקרבן פגום.

ולכן הדין: כל זבח נקרב לשמו; נשחט שלא לשמו הר"ז כשר אבל לא עלה לבעלים לשם חובתם. אם היה חטאת או פסח, הרי הוא פסול (לרבי אליעזר: גם חטת).

נשחט הזבח לשם ששה דברים: לשם זבח, לשם זובח, לשם השם, לשם אשם, לשם ריח, לשם ניחוח ובחטאת ואשם - גם לשם חטא (כן למטה זכחיס מו ע"ב); רבי יוסי אומר אף מי שלא היה בלבו לשם אחת מכל אלו כשר: שתנאי ב"ד הוא.

גם בדין פגול משתקף רעיון זה: שחט ע"מ להקריב חוץ לונונו, הר"ז פגול וענוש עליו כרת; שחט ע"מ להקריב חוץ למקומו, פסול ואינו ענוש עליו כרת. אמנם דין הפגול טובב לא על התכוונות לקרבן אחר, כי אם על התכוונות לאיפן הקרבה שלא על פי תורה בכלל (השוה אמנס זכחיס לו ע"א מ').

רב. רב דקדק והתכוון ביותר, בהתאמה לדרכו בכלל לשים לב לשנוי המקצועי והמיני שבין שני דברים (השוה קודמות סעיף נא), במערכת הקרבנות, במיניהם ובסיגיהם, ביחוד ביחס לחיוב הקרבנות לשם מינם:

חטאת שנשחטה לשם חולין כשרה (לרנא הטעם: מינה מחריבה, לא נת מינה אינה מחריבה, זכחיס ג ע"א).

חטאת חלב לשם חטאת דם, כשרה (ג ע"ב).

חטאת חלב ששחטה לשם חטאת נזיר, פסולה (ט ע"ב).

חטאת ששחטה לשום חטאת נחשון, כשרה: תורה אחת לכל חטאות (זכחיס ט ע"ב).

וכן באשם שניתק לרעיה (רועה עד שיסתאכ ויפלו דמיו לנדבה, אמנס לר"ת רעיה מדרכן ומה"ת ומהלכה הוא עזמו לעולה, זכחיס ה ע"ב מוס' הנהה), לרב אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר כדין עולה.

גם ר"ש שם לבו לברור מיני הקרבנות:

אין לך דבר שהוא בא לבטלה אלא אשם נזיר בלבד (כריתות כז ע"א).

חטאת דומה לפרקליט שנכנס לרצות, רצה פרקליט ונכנס הדורין, והיא העולה (מוספתא פרה).

אמנם במנחות היא אומר: אם נקמצו שלא לשמן כשרות ועלו לבעלים

לשם חובה. לפי שאין המנחות דומות לזבחים, שהקומץ מחבת לשם מרחשת מעשיה מוכיחין עליה שהיא מחבת... (מנחות מ"א).

מנחת חוטא כחטאת, מנחת נרבה כאשם (זבחים י"א ע"א).

יכמנחות קג ע"ב: והלא אלה לפרים ואלה לכבשים. אלה בלילתן רכה ואלה בלילת עבה, אלה בשחרית ואלה בין הערבים.

וכבר ראינו בקודמות סעיף נא ד"ה השוה עוד (ל 79), כי ר"ש מחלק את הדברים למיניהם על פי התכלית הנוערת להם.

מבדיל הוא ביחוד בין קרבנות חוץ ופנים:

כל שאין מתן דמו על מזבח החיצון כשלמים, אין חייבין עליו משום פגול (זבחים י"ד ע"א; ת"כ לויקרא ו, יח).

וכן מבדיל הוא בין אלה ובין קרבנות לפני ולפנים. כל חטאת צבור שרמה נכנס לפני ולפניו טעונה סמיכה; כן לר"ש (מנחות כ"ג).

רבי אליעזר דן על הקרבנות לפי הדבר שהם באים עליו. משהו הוא בדברים רבים אשם לחטאת לפי ששניהם באים על חטא (זבחים כ ע"א מ').

וכן דעתו שאשם שמתו בעלים ימות כדון חטאת שמתו בעליו (שנועות יב ע"א).

והשוה ג"כ לשונו: תודה קרויה שלמים ואין שלמים קרוין תודה (זבחים ד ע"א).

אמנם אחרת היא בקרבנות הדומים אלה לאלה ואין ביניהם, אלא שהם באים לזמנים שונים הקבועים להם, כגון מוספי ר"ח ורגל: נחשבים הם כמין אחר. וזה מתגלה בדינים הבאים:

אבדן. שעיר ר"ח שאבד, יקרב בר"ח אחר או ברגל, וכן להפך: לפי שכולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו (ל"א שאין כפרתן טה, כן לר"ס, שנועות כ ע"ב מ').

שעירי חטאת משנה זו אינם נקרבין לשנה אחרת, אלא נפרדים תמימים (נדון תמידים). כן לר' יוחנן לדברי החכמים: משום שלב ב"ד מתנה; אבל לדברי ר"ש ירעו עד שיסתאבו ויקנו בדמים עולות לקיין המזבח, אבל הם בעצמו אינם ראויים לעולות מזבח: שאין משנין מחטאת לעולה (שקלים ג; שנועות יב ע"א).

פר ושעיר של יוהכ"פ שאבדו והפריש אחרים החתיהן, וכן שעירי ע"א.

ימותו, כן דברי רבי יהודה; ר"א ור"ש אומרים ירעו עד שיסתאבו ויפלו
דמיהם לנדבת צבור: לפי שאין חטאת צבור מתה (שנועות יב ע"א, כנראה לר'
יוחנן דבבבאי הכניס נפדים הם תמימים, כקוסית הש"ס שנועות יא ע"ב).

מו. המנחות.

החומר, מתבואה: חטים ושעורים (יחיד מניא נדכה רק העין, לכו
מניא הוכה מנחת עומר משעורין, ומחטין - שתי לחס).

מנחת עומר גרש שעורים ושל סוטה - קמח שעורים.

כל המנחות באות מן הארץ ומחולל, חוץ מן העומר ושתי הלחם
(מנחות פג ע"ב).

מלאכתן. בנוגע למלאכתן חמש הן: סלת, מחבת, מרחשת, מאפה
מצות, מאפה ריקין (מנחות ס ע"ב רש"י).

המדה והשעור. התורה שתי איפות (האיפה שלם סאין או עשרה עשרונות),
חמץ בא חלות חמץ; במצה ג' מינים: חלות, ריקין ורבוכה
שבאו מעשרה עשרונות, וכל מין מ' חלות, נמצאו שלשה עשרונות ושליש
לכל מין (מנחות עז ע"ב).

חביתי כהן גדול ולחם הפנים באים שתיים עשרה; חלות תודה וניירות -
עשר עשר. כל שאר המנחות באות עשר חלות או ריקין. כן דברי רבי
יהודה; רמ"א כולן באות שתיים עשרה (מנחות עז ע"א מ').

המדות. שתי מדות של יבש היו במקדש: עשרון וחצי עשרון, ר"ט
אומר ושני עשרונות: אחד גדוש למנחות ואחד מחוק לחביתי כהן גדול
(מנחות פז ע"ב).

הגשה למזבח. ואלה יש בהן הגשה למזבח. סלת, מחבת,
מרחשת, חלות, ריקין. בנוגע לבעלים: מנחת כהנים, ומנחת כהן משיח,
מנחת נכרים נשים מנחת חוטא. ר"ש אומר: מנחת כהנים ומשיח אין בהם
הגשה לפי שאין בהם קמיצה (להחיר סירים לאכילה, מנחות ס ע"ב).

תנופה. שתי הלחם ולחם הפנים אין בהם תנופה, לפי שאין בהם
לאישים, ולא מנחת נסכים לפי שאינה באה בגלל עצמה (סס סא ע"א).

מנחה קדושה בלא שמן, שכן מצינו בלחם הפנים; בלא לבונה - שכן
מצינו במנחת נסכים; בלא שמן ובלא לבונה - שכן מצינו במנחת חוטא.
כן לרב מנחות ח ע"א; ע"ב.

שימרת רב. דרכו ללמוד, כנוגע להבדיל בין הקיום העברים והמקצועים שבדבר ובין הטפלים בו, מן המצב הקדום על המצב המאוחר או ממצב הפשוט על המצב המורכב. השוה קודמות לספר משפט התלמיד סעוף נ.

עשירות האיפה שהכה"ג מביא בכל יום, הנקראת ג"כ חביתי כה"ג, מוזלוקת היא אם דין מנחת חוטא לה (מנחות ק ע"א).

חביתי כה"ג קרבה מחציתה בבוקר ומחציתה בערב. ר' יוחנן אימר אינה קדושה להצאין, אלא נותנה כולה לכלי אחד; ר"א אומר קדושה להצאין (מנחות ז ע"ב, השוה טס ח ע"א בסמירה בדבר. ר' יוחנן וזירושלמי שקלים - ז, ג).

המנחות נקמצות ושיריהן לכהנים: מנחת הסלת והמחבת והמרחשת, וההלות והרקיקין, מנחת עו"כ ונשים, מנחת העומר, מנחת חוטא ומנחת קנאות. אבל מנחת חוטא של כהנים לא היתה נקמצת, אלא כולה כליל; רש"א מנחת חוטא של כהנים נקמצת וקומץ קרב לעצמו ושיריים קריבים לעצמם (מנחות טב ע"ב).

הערה. יתר דיני מעשה המנחות דורשים הצעה ארוכה, הצד המשפטי שבהם משתקף כבר, בדינים שהצענו למעלה.

המנחות עד שלא קרשו בכלי יש להם פדיון (מנחות ק ע"ב).

כו. מנחות צבור.

מנחת העומר. חדש. העומר מתיר את החדש. בשעת הקרבן, הקרבן מתיר; שלא בשעת הקרבן, היום מתיר. כן דברי חזקיה; ר' יוחנן אומר תמיד היום מתיר (הלל א, א; מנחות ט).

משחרב בהמ"ק התקין ר' יוחנן ב"ז שיהא יום הנף כולו אסור (ר"ס כא).

הקדש וחדש. אין מביאין מנחות ובכורים ומנחת בהמה קודם לעומר, ואם הביא - פסול (מנחות סח ע"ב).

שתי הלחם. אין בהם למובח. מעשה שתי הלחם מתכאר במנחות צד.

לחם הפנים. אין בהם למובח. (מנחות עד ע"ב). השוה כל הענין מנחות

צה ע"ב - צו ע"א; ק ע"א.

כח. הנסכים.

כל קרבנות הצבור והיחוד טעונין נסכים חוץ מן הכבוד והמעשר

והפסח והחמאת והאשם, אלא שחמאתו של מצורע ואשמו טעונין נסכים (מנחות 5 ע"ג).

כלי מדה. שבע מדות של לח היו במקדש; הין וחצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין, לוג וחצי הלוג ורביעית הלוג; ר"א בר"צ אומר לא היתה אלא מדה אחת ושנתות היו בה: עד כאן לפי, עד כאן לאיל... (מנחות פז ע"ג).

הנסכים עד שלא קדשו בכלי יש להם פריון (מנחות ק ע"ג).

ממ. נפישות מביאי קרבן.

שוטה. אבל חלב והפריש קרבן ונשתמה וחזר ונשתפה, הואיל ונדרחה ירחה (זבחים יב ע"ב לר' יוחנן).

מומר. אין מקבלין קרבן מן המומר.

אבל חלב והפריש קרבן והמיר דתו, וחזר בו, הואיל ונדרחה ירחה. כן לרבי יוחנן (זבחים יב ע"ג).

השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו ושאינו שב מידיעתו, אינו מביא קרבן על שגגתו. כן דעת ר"ש.

עכו"ם. אין מקבלין מהם שקלים ולא קרבנות צבור (ספרא לפ' כז כה והשוה רמב"ם מעה"ק ג, ט).

נודרין נדרים ונדרות בישראל, בין עולה בין שלמים, דברי ריה"ג; ר"ע אומר עולה ולא שלמים (מנחות עג ע"ג).

שימת ר"ע. ר"ע מפשט דיני עכו"ם בכל מקצוע ומקצוע כנגד לתורת ישראל המנוונת והמרובת דינים. השוה כל זה בספר קודמות למשפט התלמוד סעיף נח ד"ה ר"ע התחקה.

עני. קרבנות ידועים כאים, בהשג יד" או בעולה ויורד". השוה דינים אלה למעלה בדבר התחלפות הקרבנות סעיף לג.

אין אומרים לו ללוות ולא לעסוק באומנותו (ספרא לויקרא, ה, ז).

אדם מביא ע"י בנו, בתו, עברו ושפחתו קרבן עני; ע"י אשתו הוא מביא קרבן עשיר (ספרא לויקרא יד, לב).

שותפות המנחה. כל הקרבנות באות בשותפות חוץ מן המנחה. כן

לרבי מנחת קד ע"ב. ולשון המשנה שם: אין שנים מנדיין עשרון אחר. מזה יש ללמוד שרק קרבן בהמה שאינו בן חלוקה בא בשותפות, משא"כ מנחה, שהנה בת חלוקה; כל אחד מן השותפין נחשב כאלו הביא רק חצי המנחה.

וזה אמנם שלא בהתאמה עם דעת רבי בדבר השותפות בכלל. בספר הרביעי משפט הנכסים סעיף 8 בררנו כי לרבי נחשבים נכסי השותפות כאלו חלק כל אחד מעורב בהם, ולכן אין החלוקה לדעתו ברור, כי אם קנין מחדש (למאי 1, 2).

כדבר הזה נתברר לנו ג"כ בספר החמישי, משפט ההתחייבות, סעיף מט ד"ה מחלוקת הפוסקים. להבנת דברי רבי תעזור לנו אולי דעתו בירושלמי ב"ק ז, ה בדיון ד' וה' בטביחת הגנבה ומכירתה. לדעת רבי שם אינו חייב בד' וה' אם לא מכרה כולה כי אם חוץ מדבר שהנשמה תלויה בו. רק רבי בלבד יורד שם לחלק בנוגע למושור בין דבר שהנשמה תלויה בו ובין דבר שאין הנשמה תלויה בו. זה הוא ג"כ כנראה יסוד הדיון שאין מנחה באה בשותפות: לפי שהוא דבר שאין הנשמה תלויה חשוב כל חלק ממנה כנפרד לעצמו, ורק אם הם נפש אחד מביא את כולה, הרי היא נחשבת כדבר שלם.

הצבור. השוה דיני קרבן צבור הלאה סעיף נט - סב.
והשוה למעלה כדיני זמן הקרבנות סעיף מה.

נ. בעלות מביאי הקרבנות.

קדשים שהבעלים מחויבים באחריותם נחשבים כנכסי הבעלים, כן לר"ש. ביחוד בקדשי הקרבנות אין כח הבעלים נפק מהם. והרי הקרבנות קרבים לשם הבעלים ומכפרין עליהן. הבעלים סומכים עליהם וגם יכולים להמיר בהם. בדרך כלל אומר ר' יוחנן: „המקדיש מוסיף חומש, מהכפר עושה תמורה“ (גרוס לו ע"ב).

רבי יהושע מגדיל ביחוד כח הבעלים על הקרבן כאשר נראה הלאה. הקרבנות נקרבין לשם הבעלים. נקרבו שלא לשם הבעלים כשרין, אלא שלא עלו להם לשם חיבה. קרבנות הבאין על החטא כגון החטאת והאשם, שנקרבו שלא לשם הבעלים פסולין. כן לרבי אליעזר; חבי"א פסח וחטאת בלבד פסולין שלא לשם הבעלים.

קרבן שלא עלה לבעלים לשם נחשב כקרבן שיש לו בעלים. קרבן פסול - כאלו אין לו בעלים (ולכן אין העור לכהנים, מו"כ לפ' ז, ט).

בנוגע לכהן התלמוד מחשיב אותו לשליח הבעלים.
אמנם יש ביד הכהן לפגול את הובח על דעת עצמו. לו היה שליח
הבעלים לא היה בכחו לפגול, לפי שלא שלחו לשם זה.
לדעת ר' אליעזר ור' אלעזר ברבי יוסי הבעלים מפגלין (זכמים מו
ע"א). מזה נראה כי מחשיבים הם את הכהן במעשה ההקרבה לשליח הבעלים.

נא. פסיקת כח הבעלים בקרבנות.

אברת הקרבנות. המוצא קרבנות, הרי אלו שלו ומביא נסכין עמו.
בראשונה היו ממשכנין את מוצאיהן עד שהיו מביאין נסכיהן; חזרו
להיות מניחין אותן ובורחין, התקינו ב"ד שיהיו נסכיה באין משל צבור (שקלים ז, ט).
בנוגע לחלק הנתן לכהנים. וכן נאמר בכהנים הזוכים בקרבן לאחר
זריקה: „משלחן גבוה הם זוכים“ (קדושין נב ע"ג; ב"ק יט ע"ג).

מזה שאין הכהנים זוכים בעור עולה שנפסלה, יש ללמוד שאת העור
הם זוכים מן הבעלים, ולא מגבוה.

הערה. גם בנוגע לכהנים המקבלים גזל הגר שמת נאמר: קנאו השם
ונתנו לכהן (ב"ק קט).

בעלי הקרבן שמתו. עולה באה לאחר מיתה. שחטה בשנוי בעלים
כשרה (כן לרנא (זכמים ז ע"ג).

חטאת שמתו בעליה תמות. אשם שמתו או שנתכפרו בעליו ירעה עד
שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לעולת צבור; רבי יהושע אומר הבעלים בעצמו
יביאוהו עולה! ר"א אומר ימות, כדין חטאת (שנוטות יט).

אשה יולדת - שדינה בחטאת ועולה - שהביאה עולתה ומתה, לא יביאו
יורשין חטאתה; הביאה חטאתה ומתה - יביאו עולתה (קנין ספ"ג; זכמים
ה; קדושין יג).

הבן זוכה בקרבן אביו לענין סמיכה, הבאת נסכים ותמורה; רבי
יהודה אומר אין היורש סומך ומימר (מנחות לב ע"א; זב ע"א).

גר שמת אין הכהנים זוכים בעור העולה, כן לרבי יוסי ברבי יהודה
(תו"כ לפ' ז, ט).

שותפות ביורשין רבים. הניח בהמה לשני בניו, הרי היא קרבה, אבל
אין ממירין בה (זכמים ה' לר' יוחנן).

מת והניח מנחה לשני בניו, קרבה: לפי שאין בה שותפות, כן
לרבי יוחנן זבחים ה ע"ב.

נג. התחייבות בהקדש הקרבנות.

כפה או במחשבה, השוה הלאה דיני התחייבות קדשי ברק
הבית.

הסגנון. לא יאמר: לר' עולה, אלא: עולה לר'. כן לר"ש (ספרא לפ' א, ג).
הקדשת חצי הקרבן. האומר רגלה של זו עולה, תמכר לצרכי עולה,
ודמיה חולין חוץ מדמי אבר שבה, דברי ר"מ ורבי יהודה; ר' יוסי ור"ש
אומר כולה עולה (תמורה יא ע"ג).

זמן ההקדשה. הקדים קרבנו לחטאו, כגון נזיר שהקדים קרבנו
לנזירותו או עדים שהקדימו קרבנם לכפירתם, אין קרבנם קדוש (שנועות ד, ג).
הפרשה וברור. נזיר שהביא שלש בהמות ולא פירש, הראויה
לחטאת תקרב חטאת, הראויה... (נזיר ו, ח לרש"ג).

הביא קן לחטאתו, קורא בתחלה שם לחטאתו ואח"כ לעולתו
(זבחים פט ע"א).

אין קנים מתפרשים אלא או בלקיחת בעלים או בעשית כהן.

שנוי הקדוש. אמנם בירושלמי נאמר: אין חטאת נמסרת לגבוה אלא
בשחיפה (נזיר ד, ה) אבל בתמורה לב נאמר: אין משנין מקדושה לקדושה.
הקדש כל נכסים. הקדוש נכסיו והיו בהן בהמות ראויות על גבי
מובח, זכרים ונקבות, ר"א אומר גם הבהמות לא הקריב אלא לכדק הבית,
ולכן: זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות - לצרכי שלמים (אבל מינס נמכרים
להדיוט: שכל הראוי למזבח אינו יולא ממנו לעולם); ר"י אומר זכרים עצמם
יקרבו עולות. נקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהם עולות
גדר וגרבה, השוה כל זה למעלה סעיף כא.

נד. דיני מותרות מעות ההקדש.

מותר שקלים חולין, זאת אומרת באומר על הכסף שבידו: אלו
לשקלי (שקלים נ, ד). הכנים מעות, ר"ל שהכנים פרוטריט, כדעת ר' אלעזר,

ואמר הרי אלו לשקלי, בש"א מותרן נדבה; ב"ה אומרין מותרן חולין. אמר
הנני מבנם מעות שאביא מהם שקלי, מותרן חולין (לכל הדעות). (שקלים ב, ג
ל"י ביני בשס ר' אלעזר).

מותר חמאת. כל הבא משום חמאת ואשם, ילקח בהן עולות:
הבשר לשם והעורות לכהנים (שקלים ו, ד; זכחים קג ע"א), ולשון ר' אלעזר
בזה: הקדיש אשם, דמיו באין עולה, אבל לא גופו, ולכן: אמר בחמאת:
אלו לחמאתי, מותרן נדבה: לפי שאין קצבה לדמי חמאת (כן לשונו של רבי
שמעון, שקלים ב, ד).

מותר מעות נדבה. הרי הוא מוסף מעות ומביא נדבה אחרת, ולכן:
מותר עולה לעולה; מנחה למנחה; שלמים לשלמים; פסח – לשלמים.
בקרבן נזיר. מיתר נזיר לנדבה.
גבו מעות לקרבנות נזירים אלו ונתותרו, הרי הם לנזירים אחרים
(שקלים ב, ד). (הטוב דליני לדקס).

דיני מותר באבר הראשון. השוה לדוגמא תמורה מו ע"א.

נה. חיוב מפול בקרבנות.

הפריש עולה, הר"ן מחויב למפול בהבאתה עד פתח אוהל מועד (ספרא
לויקרא א, ג; ה, ס; יב, ו) ובבית המקדש – עד שער ניקנור (מלוע יד, יא;
טו, ז), וכן בספרי נשא פ' כט.

קדשי חול' חייב במפולם עד שיביאם לבית הבחירה; ר' יהודה אומר
עד באר הגולה (ראש פ' עז).

דיני הפרשת נדר ונדבה השוה למעלה סעיף בא.

האומר שור זה עולה, אפילו הוא בסוף העולם קנה התקדש, והכלל
הוא: אמירה לגבוה כמסורה להריוט (קדושין כג ע"ב; כט ע"א).

עד עת המסורה נחשבים הבעלים כשומרי ההקדש (כ"ק עו ע"א רבי
ד"ה אמר).

נו. קרבנות הצבור.

נו. מיני הקרבנות.

אין צבור מביא שלמי נדבה (ויקרא כג, כא; ג, א).

אין מנחה באה נרבת צבור.
הערה. דיני מנחות צבור השוה למעלה סעיף מז.

נח. בעלות הצבור.

אין קרבנות צבור טעונין סמיכה. אבל כל חמאת צבור שנכנס דמה לפני ולפנים, טעונה סמיכה, כגון פר העלם ושעיר עזים (מנחות נט).

נט. נפש הצבור.

אין קרבן צבור חלוק. כן דעת רבי יהודה (גם בנוגע לנפשות כגון אם טבע אחד טמא, כולס עושים פתח ראשון, וגם בנוגע לקרבן עלמו: נמח או נפסל חלק ממנו, גם השני פסול, מנחות יד ע"ב - טו ע"ב).

שיטת רבי יהודה. בנוגע להשקפותיו של רבי יהודה בדבר נפש הצבור. השוה הספר משפט הנפשות סעיף כט וספר משפט המדינה סעיף לא. דומה לזה אומר רבי יוסי בנו של רבי יהודה: בשלש רגלים בשנה נצטוו ישראל לעלות ברגל... ואין נראין הצאין (הגיגה ז ע"ב). יתר דיני נפש הצבור השוה בספר ראשון, משפט הנפשות סעיף לא ובספר משפט המדינה סעיף לא.

ס. משפט העונשין בקרבנות הצבור.

טומאה הותרה בצבור. השוה יומא ז; זכחים לג.

י. סא. השקלים לקרבנות הצבור.

סב. הגביה.

בא' באדר משמיעין על השקלים. ממשכנין בכ"ה באדר על השקלים. אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים. אין ממשכנין את הכהנים, מפני דרכי שלום (שקלים א, ג מ').

תורמין על הגבוי והעתיד לגבות. כן דברי ר"מ; ר' יוסי אומר על

המשכון והנבוי (חוספתא שקלים פ"ג). נמצא לר"מ קנוים השקלים להקדש משעת ההפרשה בכל מקום שהם. ר' יוחנן הולך בשיטת ר' יוסי בנוגע להקדש בכלל בחולין קלמ.

שיטת הגלילים. דומה לזה דעת ר' יוחנן, בנגוד לר"ל, בנוגע להפרשת הקדש (הסוף חולין קלמ ע"א ובשקלים ג, א נשקלים). גם בזה, כבב"ל מקום, הולך ר' יוחנן בשיטת ר' יוסי. השוה על זה בספר קודמות למשפט התלמוד סעיף י ד"ה אבל ביחוד. (הסוף הל"א סעיף).

בני העיר ששלחו שקליהן ונגנבו, אם נתרמה התרומה נשבעו לגזבריו, ואם לאו - לבני העיר והן שוקלין אחרים תחתיהן.

סג. דיני התרמת השקלים.

ושקלים נקבצו לתוך הלשכה, ואת אומרת לשופרות שבלשכה (שקלים י, ד). משם מניחים לשלש קופות גדולות, כל אחת בת השע סאין.

בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה מן הגדולות לתוך שלש קופות קטנות, כל אחת: בפרום הפסח, בפרום בת ג' סאין: בפרום הפסח, בפרום עצרת ובפרום החג.

הנכנס לתוך הקופות הגדולות נקרא תרומת הלשכה ושאינו נכנס נקרא: שירי הלשכה (התרומה השניה לתוך ג' קופות קטנות אינה תרומה ממש כהתרומה הראשונה). כל זה לפירוש הרמב"ם, ועין ג"כ רש"י בתובות קו ע"ב ד"ה כסף שיש לו שירים. ההפרשה בג' הזמנים אינה רק לעשות פומבי לדבר (א, ב).

השקלים עצמן. מן השקלים לקחו לצורך קרבנות צבור, כגון תמידין ומוספין ונסכיהם...

משירי הלשכה לקחו לחומות העיר ומגדלותיה ולכל צרכיה, וזה הכלל: כל שמחוץ לעזרה בא משירי הלשכה.

(בנין הבית והמזרחות והעזרות באים מברך הבית).

הערה. תרומת הלשכה לא הוקדשה אלא בתנאי ואנחנו אומרים בה: רב ב"ד מתנה עליה, ולכן פורעין ממנה למניהו ספרים (תוס' מעילה יד ע"ח ד"ה נונין).

מיותר שירי הלשכה. (בשאר) לאחר שהזיאי מהם לרכי העיר. לוקחין

מהם יינות שמנים לממכר והשכר להקדש; ר"ע אימר אין משתכרין בהקדש
זה השכר בשל הקדש נקרא:

מותר פירות, והוא לקיץ המזבח לר' ישמעאל (מנחות ק"ט).

מותר התרומה, הנשאר בקופית בסוף השנה נקרא מותר תרומה
ואין מביאין ממנו קרבנות צבור בשנה החדש: לפי שמצוה להביא מן
החדש.

מותר נסכים, הם ברוצי מדות, לפי שהקדש קנה כמדות גרושות
והגדיש נקרא מותר נסכים, וכן לרב חייא בר יוסף, אבל לר' יוחנן זה הוא
שבת הקדיש: שהקדש לוקח ממספק סלתות ויינות והן זלות בנתים (מנחות ל).
לר"ע באים כלי שרת ממותר נסכים (ומותר תרומה לקין המזבח), להפך
ממש היא דעת ר' חנינא סגן הכהנים.

תרמו מכל ג' הקופות ושלמו, חוזרים ושוקלים; ר"מ אומר חוזר
לשירים: שהיה רמ"א מועלין בשירים שנשאר בלשכה: שמא יצטרכו להם
בסוף (שקלים ס"ג).

II. סד. המותרות לקרבנות צבור.

מותר כסף, הפריש כסף לחיבתו והולו בהמנות, המותר נופל לנרבת
המזבח, ומקריבין ממנו עולת צבור והעור לכהנים, מותר קרבן נדבה הרי
הוא מיסוף עליו ומביא מחדש, השה ענין זה הלאה בדלני ההתחובות
בהקדש.

ששה מותרות הן: מותר הטאת, אשמות, אשם נזיר, אשם מצורע,
קנין ומנחת הימא (מנחות קד ע"א).

מותר קרבן שנתק לרעיה, וכן המביא אשם ואבד והפריש אחר
ונמצא הראשון, הרי היא נתק לרעיה ודמיו נופלים לנרבת צבור (מנחות קז
ע"ב רס"י ד"ה כנגד).

הערה, שופרות המקדש, י"ג שופרות היו במקדש. בשבעה מהן
מפורש מה נתן להוכן: שקלים חדשים, עתיקים, קינים, גוזלי עולה, עצים,
לבינה, זהב לכפורת, תעורת ששה הנותרים לא נתפרשה במשנה. לחוקיה
שמש כל שופר לכל יום מששת ימי השבוע כנגד ששת בתי האבות; לעירי -
כנגד דמי עולה של פה, עגל, איל כבש, גדי שעיר (הטוב עוד דעת ר' יוסף),
לבר פדא נתנו בהם מותרות קרבנות שנתקן לרעיה (מנחות קז).

iii. סה. גבית תחלה לקרבנות צבור.

פר העלם דבר של צבור ושעירי עו"כ בתחלה מגבין להם. כן דברי רבי יהודה; רש"א מתרימת הלשכה הן באין (מנחות נב ע"א).

סו. ההתחייבות בקרבנות צבור.

שיטת הגלילים. לגלילים כל ההקדשות שבקרבנות צבור נעשות בתנאי: "לב כ"ד מתנה עליהן". כן ר' יוחנן, ראש אמוראי גליל (שנועות י ע"ב), ולשמואל מנהרדעא ההולך בכל מקום בשיטת הגלילים (שנועות יב ע"ב). ולשון זה האחרון: "קרבנות צבור ככין מושכתן למה שהן". וכן דעת תלמידו ר' יוסי בשקלים ד, ג: "אין קרבנות צבור נקבעין אלא בשחיטה". וכל זה בנגוד לרב (נשקלים ד, ג כלל) הוטריו תמימין נתחלף רבי יוחנן ברכ לו דברי יונתן).

שיטת ר' יוחנן מופרכת אמנם ממשניות וברייתות רבות (שנועות י ע"ב). יש להוכיח עוד לשון הירושלמי נזיר ד, ה בחטאת נזיר: "אינה נמסרה לגבוה אלא בשחיטה". הושה נזיר כח.

סז. הפסולים לקרבן.

סז. הפסולים שאין הקדש הל עליהם.

טרפה, אותו ואת בנו, בעלי מומין (גדרי המומין הושה בכורות פרק ו), יוצא דופן.

מוקצה, נעבדה בו עברה והמית ארט (ככורות מה ע"ב). הושה ביוחד בכורות מא ע"א.

המשה לא קדושין ולא מקדישין (לא קדושין אף ע"י תמורה, שחלה על כעל מוס, ולא מקדישין לטעות תמורה, כגון סהיו הן קדושין אגב אמן, כן לשמואל); טרפה, כלאים יוצא דופן מומטם אנדרוגינוס (ככורות מכ ע"א).

בנוגע למחוסר שנה הושה למעלה סעיף כט.

במנחות. אין מביאין מנחות ונסכים ומנחת בהמה ובכורים מן המדומע,

ערה וכלאי הכרם ; אם הביא, לא קדשו (ונחיס פס ; תוספתא מנחות פ"ח).

סג. פסולי מוקדשין שהקדש חל עליהן.

I. לפני פריון:

עושין תמורה (הסוה הלאה בנוגע לאחר פדיון).

אם מתו יקברו לפי שאין בהם העמדה והערכה (נכורות יד ע"א מ').

II. לאחר פריון:

לענין עונשין. אינן יוצאין לחולין לגזו ולעבד ; ולדן וחלכן אסור.

אין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים (נכורות פו ע"א).

נמכרין ונשחטין באטליו ונשקלין בליטרא : לפי שע"ז יקפצו הקונים הפודים ויפול הנאה להקדש (נכורות לא ע"א מ').

ביחס למתנות כהונה ולויה. נפרו, פטורין מן הבכורה ומן המתנות (נכורות יד ע"א).

לענין התחייבות. עושין תמורה ואין התמורה קריבה (פו ע"א).

יוצא מכלל פסולי מוקדשין : הבכור והמעשר אינן נפדין כמומם, אלא המעשר נאכל לבעלים והבכור לכהן (נכורות יד ע"א ; עו ע"א).

אינן נמכרין באטליו (נכורות לא ע"א).

ע. הפסולין בקדש (קדשים שנפסלו).

דיני הפסולין בקדש. קדשים שנפסלו שונים בדיניהם : אם עלו על המזבח לא ירדו. עוף הנמלקת שנפסלה אינה מטמאה בבית הבליעה. כל הפסולין שנאמר בהם, אם עלו לא ירדו אינם מרצים, חוץ מפסול מומאה, שהציץ שבראש כהן גדול מרצה עליו (ונחיס פס ע"א מ'). קרבן פסול נחשב כקרבן בלי בעלים. קרבן כשר, אף שלא עזה לבעלים לשם חובה חשיב כקרבן בעלים (תו"כ לפ' ו, ח).

הגדרות והגבלות. כל שפסלו בקדש אין מטמא בבית הבליעה (ונחיס סח ע"ב מ'). כגון הטאת העוף שנמלקה בסכין ונפסלה, אינה כנבלה ; לפי שפסולה פסול קודש הוא (לאחר שנכנסה לעזרה, כן לרש"י, אבל לתוס' ד"ה חמר רב ; שרע זו פסול לאחר שנקדש בכליו).

דומה לזה נמצא אצל ר"ש בנוגע לפסולים שעלו על המזבח: כל
שפסולו בקדש אם עלה לא ירד (זכחיס פ"ד ע"א מ'), וכנראה חולק עליו רבי
יהודה.

כל פסול שכמוהו כשר במקום אחר, כגון לילה שכשר באברי מזבח,
אם עלה על המזבח לא ירד, גם אם כמוהו כשר רק בכמה (זכחיס פ"ד ע"ג).

כלל זה לרבי יהודה היא, כנראה מזכחים פר ע"ב, דומה לזה דעת חכמי
התנאים הראשונים, כמו ר"י ר"ג ור"ע, מקדיש המזבח פסולים הראויים להקרבה,
ולא פסולים שאינם ראויים להקרבה. לר"ג המכוון הוא: הראוי למזבח. הגדרה
זו מכנסת גם את הדם והנסכים; לר"י - הראוי לאישים (פנ ע"א מ').

בפסול שאינו בגופו, הקרבן טעון לינה, כדי שתעבר צורתו, ואח"כ
נשרף.

כלי שרת מקדשין את הפסולין לענין פדיון (זכחיס פ"ז ע"ה).

עא. מיני הפסולין בקדש.

מלבד אלה שנמנו למעלה יש למנות עוד ביחוד פסולי הדם:

כל נתנין בחוץ שנכנס דמם לפניו, פסולים, כן לר"ע; חכ"א הטאת
בלבד; ר' אליעזר אומר אף האשם (זכחיס פ"א ע"ג).

העלה לפסולים על המזבח לא לשם ריח נחוח כי אם לשם עצים,
אינו עובר (מותר כנראה גם להעלות לכחלה לשם זה, כן לר' אליעזר, זכחיס
ע"ז ע"ב מ').

פסולי טומאה, על פסולי טומאה הציץ מרצה. (הטוה מנחות טו; פסחיס ע"ז).

ולכן: נטמא הקומץ והקריבו, הציץ מרצה. ולפיכך השירים נאכלים
(מנחות כה ע"א מ').

השוה עוד דיני טומאה הותרה בצבור ביומא ז.

פשיעה בעבודות המעכבות. או: עשיה שלא כמצותה. יש למנות
עוד קרבנות שנפסלו עי"ז שנעשו עבודתם שלא כמצותם. השוה בנוגע
למנחות במסכת מנחות כו ע"א - כו ע"א.

דחין. בקדשים אנחנו אומרים: „כיון שנדחו נדחו". זאת אומרת נפסלו
פעם אחת, אינם חוזרים ונכשרים, אם יש דחוי בבעלי חיים נותר הדינים
ע"ה השוה זכחים יב; נח.

פסול יוצא : כל שנקדש נפסל ביוצא.

ע"י קדוש התנור אין המנחות נכשרות להפסל ביוצא, אבל נכשרות להפסל בטבול ובמחוסר כפורים ובלינה (מעילה ט, השוה כל זה מנחות ט ע"ח חוס' ד"ה ריש לקיש).

המנחות נפסלות איפוא ביוצא מקמיצה ואילך. מנחות שאין בהן קמיצה, כגון מנחת כהנים וחיבתי כהן גדול, מתקדשים להפסל ביוצא בקדושת כליו, כדין דבר שאין לו מחירין (שם סכרת התוס').

שתי לחם של כבשי עצרת אין מתקדשין אלא בשחיטה; ראבר"ש אומר בשחיטה ובזריקה (מנחות מז).

עב. תערובת.

כל הזבחים שנתערבו בהן מן פסולין למוכח, אפילו אחד ברבוא אסורין כולן. היו הפסולין אסורים בהנאה גם להדיוט, כולן אסורין בהנאה. היו הפסולין בני ענש מיתה, כגון שור הנסקל, חטאת המתה, ימיתו כולן. היו מותרין להדיוט בהנאה או באכילה, כגון טרפה ויוצא דופן, ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן מאותו המין (נחיס ע ע"ב - ע"א ע"ג).

דם שנתערב במים, אם יש בו מראית דם כשר; נתערב ביין, רואין אותו כאלו הוא מים. נתערב בדם בהמה או בדם חיה, רואין אותו כאלו הם מים; רבי יהודה אומר אין דם מבטל דם (נחיס עח; חולין פז).

שתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו זו בזו, אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה, כשרות, יתר דיני תערובות במנחות השוה מנחות כב - כג.

חלק שלישי הקדש ברק הבית. עג. נפש ההקדש.

נצחיות הנפש. אין להקדש דורות (ספרא לויקרא כה, לו השנה עוד חוס'
מעלה ט' ע"ב ד"ה קרנות לכור).

דעת. הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת הוא (לרנא, ב"מ נט).

ההקדש כבן זכיות ובן דיניות.

נכסי הקדש. מ"ט נהגו להתנות עם השומר לקבל עליו אונסין וקנו ממנו
בקנין (ב"מ נח ע"א, לר' יוחנן).

במשפט העונשין. הגזול מן הקדש אינו משלם כפל (תרומות, כ) אין
ההקדש חייב על גזקי ממונו (ב"ק לו ע"ב).

אין גזל בהקדש ובמתנות כהונה (ואת אומרת אין לגזול דין גזלן המייב
באונסים וכדומה). בן לרב אסי, כנגוד לרב (סולין קלד ע"א). רב מדמה כפל
מקום דין הקדש לדין הדיוט.

במשפט הדין. מה"ת אין נשבעין על ההקדש; אבל מתקנה נשבעין.
בן לרבי יוחנן (סקלים כ, א).

דעת ר"א נשבעין על קדשים שהבעלים מחויבים באחריותם לר"ש,
המחשיב אותם לנכסי הבעלים.

עד. בן הובות ומצות.

הקדש אינו בן מצוות מתנות עניים וכהונה (פ"ה ד, ה מ').

וכן בספרי כי תצא; קצירך פרט להקדש.
במשפט ההתחייבות. חוזה השמירה. אין השומר חייב באונסי

וכן נאמר בראשית הגז (חולין קלה) ; צאנך ולא צאן הקדש.
וכן בערלות (פאה ז, ז וחוספתא פ"ג).
אמנם פאה א, ג לריב"ז : לקצור - אחד לגבוה ואחד להדיוט;
גם בערלה ונטע רבעי כן : הנוטע כרם להקדש, פטור מערלה
זרבעי (פאה ז, ז).

שביעית. שביעית חלה על שדה הקדש (פאה ז, ז).
אין ב"ד יכול להפקיר קנין של מזבח (יבמות עט ע"ב).
אין דיני אבילות פועל נוהגים בשדה הקדש (מעילה יג).

עה. רשות ההקדש.

האומר שור זה עולה, אפילו היו בסוף העולם קנה ההקדש. והכלל :
אמירה לגבוה כמסירה להדיוט (קדושין כה ע"ב ; כט ע"ה).
עד עת המסירה נחשבים הבעלים כשומרי ההקדש (נ"ק עו ע"ה רש"י
ד"ה אמר).

הפריש ערכין ונגנבו או אבדו, הר"ז חייב באחריותן (כן לר' נתן ולר'
המנוגד, תלמוד רב, חולין קלט ע"ה), ואף שקנה אותם ההקדש ושלו הם מ"מ
חייבים הבעלים באחריותם עד שיבואו ליד הקדש. דומה לזה דין רב בשליח
הזוכה לבעלים כמעות חוב הבעלים וכו' בהן מכיון שהגיעו ליד השליח,
אבל המשלח חייב באחריותם עד שיבואו ליד המקבל (השוה הספר משפט
הנפשות סעיף מה). נמצא שרב מרמה דין הדיוט לדין הקדש (השוה ספר הקודמות
למשפט התלמוד סעיף מה (נד 75) ד"ה במזון והקדש).

פסיקת הרשות, יאוש, מחלוקת היא בין רב ושמואל ור' יוחנן (חולין
קלט). רב מרמה גם בזה דין גבוה לדין הדיוט (השוה סס סתירת המימרות).

עו. בעלות ההקדש.

בקדשי בדק הבית נחשבת רשות ההקדש כרשות אחר, בנוגע לקנות
בשנוי רשות : לפי שאין שם הבעלים על הדבר, משא"כ בקדשי מזבח (נ"ק
עו חוס' ד"ה והשתא).

גזבר כבעלים הוא. כן להאמורא ר' יוסי (תרומות ה, ה ; ג, הלה ה, ה).

אין הם יכולים לשחרר עבדים, אלא מוכרין אותו לאחרים והם ישחררום
(השזה תוס' גימין נב).

עז. כושפת ההתחייבות בהקדש.

עח. הנפשות.

עכו"ם. עכו"ם שהתנדב נדבה לברק הבית, אין מקבלין הימנו, כן
לר"ף; ר' יוחנן אמר לכתחילה (?) אין מקבלין מהם, אבל לבסוף מקבלין
מהם דבר שאינו מסוים (שקלים 6, ח; ערכין 1).

עכו"ם נערך אבל לא מעריך, כן לר"מ; ר' יהודה אומר להפך (ערכין
ה ט"ז) כנראה ר"מ בשיטת ר"ף.

עכו"ם אין מקבלין מהם שקלים ולא קרבנות צבור (ספרא לפי כנ, כה
והשזה רמב"ם תזה"ק ג, ט).

עט. המגמה.

אדם מקדיש בעין יפה, כן לחכמים בנגיד לר"ש (נ"ג ע"א).

המקדיש שדה, הקדיש את כולה: חריב המורכב, סדן שקמה, בור גת
ושוכך; רש"א לא הקדיש אלא חריב המורכב בלבד.

הקדיש שוכך מלא יונים, בור מלא מים, מועלין בהם ובמה שבתוכן;
ר"א בר"ש אימר אין מועלין במה שבתוכן (נ"ג עט ע"א).

אין אדם עושה קנוניא על ההקדש (לר"ה תלמוד רב).

פ. סגנון - הדבור.

מחשבה. בשבעות אומר שמואל: גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו.
התלמוד מסוק שם כי בקדשים די במחשבה, מרתיב כל נדיב לב.

הערה. מזה יש ללמוד לכאורה כי בכל מיני קדשים וקרבנות ובכל
מיני הקדש והתחייבות די במחשבה בלבד.

אמנם לא כן יוצא מלשון הרמב"ם (מעשה הקרבנות יד, יז): בנדרים
ונדרות א"צ להוציא בשפתיו כלום, אלא אם גמר בלבו ולא הוציא

בשפתיו כלום חייב, כיצד? גמר בלבו שזו עולה או שזו עולה, הר"ז חייב להביא, שנאמר כל נדוב לב יביאה – כנדבת לב יתחייב להביא. הוא מצמצם איפוא כח המחשבה: ראשית – על נדרים ונדבות בלבד, שנית על חייב הבאה בלבד.

ולכן הוא מביא את הפסיק הכולל את המלה יביאה, ולא כן בבבלי. לדעתו כנראה אין הקדושה הלה על גוף הקרבן ואינה תופסת אותו במחשבה גרידה.

לפי לשון הרמב"ם חייב הוא להביא גם אם אמר הרי זו.

מזה נראה כי לדעתו כלול בכטוי: „הרי זו” גם הבטוי: „הרי עלי”. כזה יוצא גם מלשונו בהלכות מכירה פ' כב: אמר כל מה שתלך בהמתי יהיה הקדש או יהא אסור עלי... אעפ"י שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם, הר"ז חייב לקיים דבריו. הרי שלדעתו כלול הלשון „הרי עלי” בהלשון „הרי זו”. השוה אמנם לשונו בהלכות ערכין ו, (א): יראה לי אע"פ שאין אדם מקריש דבר שלא בא לעולם, אם אמר הרי עלי להקדישו, הר"ז חייב להקדישו כשיבוא לעולם (השוה טס לחס משנה).

לרש"י הרין כן גם בתרומת המשכן (השוה תוס' שנועות כו ע"כ ד"ה מטוס). יד, לשון מקוצר. השוה נדרים ז.

דבר זה, אמר בית זה לבדק הבית ונפל הבית, פטור מלשלם: אמר בית זה עלי לבדק הבית – חייב לשלם (ערכין כ ע"ג).

פא. לקויים בהתחייבות.

טעות פה. (אישווי פה ולג). כסבור לומר „עולה” ואמר „שלמים” (או כה לומר חולין ואמר הקדש), הר"ז טעות ואינו חל. כן בהקדש ולא כן בתמורה. כן לר' יוחנן (תמורה יז; גיזר פרק ה ירושלמי) בפירוש דברי רבי יוסי ברבי יהודה: „שוגג כמזיד” (בתמורה נאמר: ר' יוחנן ור"ל אמרי, אמנס אין ר"ל נטה כסוס מקוס מדכרי חזקיה רכו). דומה לזה נמצא במקום אחר:

המתכוון לומר תרומה ואמר מעשר; עולה – ואמר שלמים, לא אמר כלום: שאין פיו ולבו שוין (תרומות ג, ד).

בתרומה נאמר עוד:

נתכוין לתרום כרי חטים ותרם שעורים, אם בליצה – לא עשה ולא

כלום; אם ביום - מה שעשה עשוי. שחמתנת ונמצאת אנרון, אפילו ביום
לא עשה כלום (לר' יוחנן נזיר ה, א בסוף).

במעשר בהמה. קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר
עשירי, שלשתן מקודשין: התשיעי נאכל במומו, העשירי מעשר ואחד עשר
קרב שלמים, שהקדיש עושה תמורה (תמורת פה ולא תמורת גוף) לאחריו
(נכורות ט).

אמר כן במזיד, חברייא אמרי קדוש, רבי יודן אמר לא קדוש (נזיר ה, ג).

סבור שהוא חייב. סבור שחייב שקלים והפריש שקלים ונמצא
שאינו חייב, לא קדשו. סבור שהוא חייב שני הטאות והפריש שתיים ונמצא
שאינו חייב אלא אחת, השניה רועה עד שיסתאב (שקלים ג, ג).

שונג שאומר מותר. כסבור שמותר להמיר, הר"ן תמורה,
ובהקדש, כגון במקדיש תמימים לברק שעובר בלאו, אין זה הקדש (כן מפרש
הזקיה לדברי ר' יוסי ברבי יהודה, תמורה יז ע"א; נזיר ה, א ולשון הזקיה שם:
לשונג בלא תעשה, זאת אומרת, שקסנר מותר, ולכן אינו חל ולא כפירוש פנימ' וק"ע
לענין מכות ?).

השנה ספר הששי משפט העונשין סעיף יח.

חרמה. נשאלין על ההקדש; בש"א אין נשאלין.

אין נשאלין על התמורה (כן לר' יוחנן נזיר ה, א).

פב. מיני ההתחייבות וההקדשות.

פג. הקדשת בתי ערי חומה ושדה אחוזה ומקנה.

דינים אלו מבוארים בספר משפט הנכסים סעיף טז ובספר משפט
הכהונה סעיף יז.

פד. הרמים

שלשה חרמים הם: חרמי כהנים, חרמי גבוה, חרמי חייבי מיתות
ב"ד (מוספתא ערכין פ"ד).

רבי יהודה בן בתירה אומר סתם חרמים לברק הבית ; חכ"א - לכהנים
(ערכין כה).

השוה ספר משפט הכהונה סעיף יח.

פה. הגביה.

הברזת שום ההקדש ששים יום (ערכין כ"א ע"ג).

פו. שום דמים.

האומר, דמי עלי" או, דמי פלוני עלי" נותן שויו כעבד הנמכר בשוק.
הוא נשום בב"ד, ולכן הולכים בו לפי שעת הנתינה.
האומר דמי עלי ומת, לא יתנו הורשים : לפי שאין דמים למתים
(ערכין כ).

חצי דמי עלי, נותן חצי דמיו. דמי חצוי עלי, נותן דמי כולו, זה
הכלל : כל דבר שהנשמה תלויה בו נותן דמי כולו (ערכין כ ע"ה).
יתר הדינים השוה הלאה בדיני ערכין, והשוה עוד למעלה סעיף כא.

פז. ערכין.

הגדרה : בערכין הוא נותן את הסכום הקצוב בפרשה. הנודר נקרא
האומר, דמי עלי" או, דמי פלוני עלי". שמין את הנודר כעבד הנמכר בשוק.

פח. הנפשות.

הכול מעריכין ונערכין.

מומטום ואנדרונוגום. מעריכין אבל לא נערכין : שאין נערך אלא
זכר ודאי או נקבה ודאי.

חרש שומה וקמן. נערכין אבל לא מעריכין, מפני שאין בהם דעת
(חש"ק נידרין אכל לא נודרין).

פחות מכן חודש. אינו נערך (אכל נידר, ערכין ה ע"ה).

עו"כ. נערך, אבל לא מעריך, כן לר"מ; רבי יהודה אומר מעריך
אבל לא נערך (ה ע"ב).

הנוסח והיוצא להרג. לא נערך (ולא נדר); ר"ח בן עקיבא נערך;
מפני שדמיו קצובים (ו ע"ב מ').

כל הנפשו. אינו נותן ערך אברים; אבל נותן הוא ערך אבר
שהנשמה תלויה בו (ד ע"ב, והסוה ניסוד ערכין כ ע"א מ'). וזה נקרא בפי
החכמים בערכין האדם נדון, "בכבודו", זאת אומרת בנפשו (ערכין יז ע"ב
ועיין בספר משפט הנפשות סעיף א).

ביל ומין. הערך קצוב בתורה לפי הגיל: מבן חודש עד בן חמש
שנים - חמשה שקלים; מבן חמש עד בן עשרים - עשרים שקלים... וכן
בנוגע למין זכר ונקבה (הסוה ויקרא כז).

בגיל הולכים אחר שעת הערך ולא אחרי שעת הנתונה (יה ע"א מ').

פ. התחייבות.

ערך סתום. אמר ערך סתם ולא פירש ערך של מי, נותן שלשת
שקלים, כערך נקבה מבת חדש עד בת חמש שנים (ערכין ד ע"ב וחז"ל).

העריך פחות מבן חודש, שנידר ולא נערך, רמ"א נותן דמיו: לפי
שיודע הוא שאין ערכין לפחות מבן חדש ונמר ואמר לשם דמים: שאין
אדם מוציא דבריו לבטלה (ערכין ה).

השג יד. המעריך נדון בהשג יד, כן נאמר בתורה, אבל לא נתפרש
כמה הוא נותן. החכמים אמרו: אין נערכין פחות מסלע ולא יתר על
חמשים (ו ע"ב).

היה עני והעשיר לפני הנתונה, נותן ערך עשיר; רבי יהודה אומר
עני והעשיר וחזר והעני, נותן ערך עשיר.

צ. הנביאה.

חיובי ערכין ממשכנין אותן (ערכין כא). אין לו בכסות אשתו ולא
בכסות בניו... (ערכין כד ע"א).

צא. נכסי ההקדש.

גדולי ההקדש. לר' יוסי מועלין בגדוליהן (כ"ב עט; מעילה ג דעתו זאת יוצאת ג"כ מדבריו בנוגע לעניים עוללות בשדה הק העניים נותנין שכר גדולם להקדש (פאה ז, ז מ').

השוה כל הענין הזה בספר הרביעי משפט הנכסים סעיף ו.
מועלין בביצת תרנגולת וחלב חמורה מקדשי רמים (מעילה יב ע"ב).
חצר הקדש. כנראה דעת ר"ש שחצר הקדש קונה להפקר (הסוה כ"ב עט).

צב. פדיון נכסי ההקדש.

אין הקדש יוצא בלא פדיון (פאה ז, ז).
דמי פדיון ההקדש אסורים: אחרון אחרון נתפס (קדושין נח).
קרבן הקדוש קדושת הגוף אינו נפדה, אלא לאחר שנפל בו מום.
אמצעי הפדיון. אין הקדש מתחלל על הקרקע (נרכות מז ע"ב; פאה א, ג).
אופני הפדיון. פודין הקדש קרקע לחצאין (כן לסתם משנה ערכין ל ע"א, אבל לרש"י שם לא ע"א ד"ה תני חדא, אין זה רק לר"ש וכן דעת הרשב"ם; אבל התוס' ד"ה תניא חדא; כ"ב קג ע"א ד"ה ואמאי חולקים על זה).

התחייבות בפדיון. הקדשות ומעשרות שנתחללים על מעות שכחולין ונגנבו או אבדו, אינו חייב באחריותן (חולין קלט לר' נתן).

הפריש פדיון פטר חמור ומת, ר' אליעזר אומר חייבין באחריותו כחמש סלעים של בן; חכ"א אין חייבין באחריותו כפדיון מע"ש (נכורות יב ע"ב).

הפודה פטר חמור של חברו, הרי הוא של בעלים (סס לר"ט).

כלפי הבעלים. הפודה הקדש של אחרים, הפדוי שלו (נכורות יא ע"א).

משפט הדין בפדיון. הערכין המטלטלין בשלשה; רבי יהודה אומר אחר מהן כהן. הקרקעות תשעה ובהן (מנהגין א, ג מ').

חלק רביעי. העונשים בהקדש.

צג. המעילה.

צד. שעור המעילה ואופניה.

השעור. הנהגה מן ההקדש שוה פרוטה מעל, כן לר"ע.
הפגם. חכ"א כל דבר שיש בו פגם לא מעל עד שיפגום (מעילה יח ע"א מ').

המוזק פטור (מעילה יט חוס' ל"ה אקסיה רחמנא).

צרוף. קדשי מזבח מצטרפין זה עם זה למעילה (טו ע"א). חמשה דברים בעולה מצטרפין זה עם זה: הבשר, החלב, הסולת, היין והשמן; נוסף עליו בתורה הלחם.

תוצאת המעילה. מכיון שמעל יצא הקדש לחולין, משא"כ בקדשי הגוף, ולכן אין מועל אחר מועל אלא בבהמה וכלי שרת בלבד (מעילה יט). כנראה אין הקדש יוצא לחולין לר"מ במועל במזיד (הסוה קידושין נל).

מכריח ארי חשוב הנאה לענין מעילה (שקלים כ, ב לר' אבין נטס רכנן דתמן).

הוצאה. גובר המוציא הקדש מרשותו, כגון שנתן מעות הקדש לאחר, מעל (מעילה יט ע"ב מ').

הוציא מהקדש להקדש, לא מעל (שקלים כ, ב ירושלמי. הסוה אמנס מעילה יט ע"א).

ע"י שליח. נחננו לשלוחו ועשה הלה את שליחותו, בעה"ב מעל; לא עשה שליחותו, השליח מעל (כ ע"א מ').

ספיקות. נפלה פרוטה של הקדש בתוך כיסו, כיון שהוציא הראשונה מעלי כן לר"ע; חכ"א: ער שיוציא את כל הכיס (מעילה כא ע"ט).

צה. עונשי המעילה.

המועל מביא אשם מעילה משלם קרן וחומש להקדש.
ספק מעל, מביא אשם תלוי, כן לר"ע (זכחים מח ע"א).
הויד במעילה במיתה, כן לרבי; חכ"א באזהרה (פסהדרין פג ע"א).
השזה הספר משפט העונשין סעיף קלד (ל 98).
הנהגה מקדשי ברק הבית, דמיו יפלו לברק הבית; מקרבנות המזבח - דמיו יפלו למזבח (נדבת מזבח). מקרבנות צבור - לנדבת צבור (רש"י: לשפרות השזה למעלה סעיף בדבר השפרות מעילה ט ע"ט).
הנהגה מדמי קרבנו ונודע לו עד שלא הביאו, יוסף עליו קרן וחומש ויביאנו. היה חטאת ונודע לו אחר שהקריבו, דמיו ילכו לים המלח (כדין חטאת שספרו בעליה, כן דין דמי חטאת שספרו בעליה, מעילה ט ע"ט).
כל מקום שאמרו חכמים קדוש ואינו קדוש, זאת אומרת כל מעילה מרבנן שנאמר בה: לא נהנין ולא מועלין, דמיו יפלו לרשכה (כן לרבי חלטור, מעילה יב ע"ט).

צו. הדברים שיש בהם מעילה.

מועלין בין בקדשי ברק הבית ובין בקדשי מזבח (קלטי הנוף).
כל שהוא מקדשי ד' מועלין בו; הותר לכהנים, אין מועלין בו.
בקדשי קדשים מועלין באמורים ובשר עד הוריקה; נזרק הדם מועלין באמוריהם ואין מועלין בכשרם. קדשים קלים אין מועלין בהם לפני זריקה, לא בכשרם ולא באמוריהם; נזרק הדם מועלין באמוריהם (מעילה ז ע"ט).
עצמות העולה יש בהם מעילה לפני זריקה, ולאחר זריקה כל עוד לא נפרשו, נפרשו לפני זריקה והרי אינן ראויין להקרבה, אין הוריקה הבאה אח"ז מכשורתן להקרבה, שהרי נפרשו, אלא מכשורתן להנאה. כן דעת רבה, בנגוד לרבי אלעזר האומר: פרשו לפני זריקה מועלין בהן; לאחר זריקה לא נהנין ולא מועלין, רבי ישמעאל אומר סתם עצמות עולה מותרין. עצמות קדשים הנאכלין, כגון עצמות חטאת ואשם, מועלין בהן לפני זריקה; נזרק

הדם אין מועלין בהם (נכחיס פו; תוספתא מעילה פ"א, וכנראה סוכה הוא על
עלמות שנפרשו לאחר זריקה).

צו. דברים שאין בהם מעילה.

אין מועלין בהם, כן לחכמים, כנגוד לר"מ ור"ש (מעילה יא ע"א).
אין מועלין במחובר לקרקע (גס יח ע"ב).

צה. מעילה מדרבנן.

הנדרה. אינו מוסיף חומש ואינו מביא אשם (גס כ ע"ב). כמעילה מדרבנן
נאמר: לא נהנין ולא מועלין. דמיו נופלין ללשכה (יב ע"ב).

דישון מזבח הפנימי והמנורה, תורין שלא הגיע זמן ובני יונה שעבר
זמנן (מעילה יא ע"ב), הזבל והפרש שבחצר (יב ע"ב), הלב המוקדשין וביצי תורי
של קדשי מזבח (מעילה יב ע"ב), שרשי אילן של הדיוט ושל הקדש הבאין
זה בזה (מעילה יג ע"ב), מעין העובר שדה של הקדש, לא נהנין ולא מועלין
בו בתוך השרה.

צמ. פסיקת המעילה.

אין מועלין בשקלים של שירי הלשכה; ר"מ אומר מועלין (שקלים סוף ס"ג).
עולה מועלין בה עד שתצא לבית הדשן, וכן באמורי כל הקדשים.
פרים הנשרפים - עד שיתך הבשר בבית הדשן, וכן בקומץ המנחות
(מעילה ט' ע"א).

הטאות, ואשמות כיון שנזרק הדם, אין מועלין בבשר.
נסכים כיון שירדו לשתין אין מועלין בהם (מעילה יא ע"א).
מלח שע"ג האבר מועלין בו; שעל גב הכבש - אין מועלין בו
(מנחות כא ע"ב).

בשתי הלחם מועלין עד שזרק דם הכבשים.
אין לך דבר שנעשה מצוותו ומועלין בו (נכחיס מו ע"א וע"ש תוס' ד"ה
הוא הטוה נ"כ דעת ר' יוחנן יומא ה, ו).

לוג שמן של מצורע מועלין בו. לאחר זריקת הדם מזין ממנו שבע הזאות ואח"כ נתן על הבהונות. לאחר זריקת דם אין מועלין בו (טזריקת דם ממיר אומן); רבי אומר מועלין בו עד שיתן שבע הזאות. אסור הוא באכילה מדרבנן עד מתן הבהונות. לרבי לוג שמן של מצורע הרי הוא כקרבן לפני עצמו. דבר ההולך לאבוד, אין מועלין: לפי שאינו מקדשי גבוה. ולכן: חטאות המתות ומעות ההולכות לים המלח אין מועלין בה (מעילה ג).

ק. המסחר בהקדש.

דעת ר"ע אין משתכרין בהקדש (שקלים; כתובות קו ע"ג).

ולכן הוא אומר (בספרא פ' אמור כג, יד ובתרומוס פ' י"א). האוכל מן התרומה משלם ממין על מינו ולא ממין אחר. דינו זה של ר"ע המתראה כחוק בלי טעם, ויבן על פי דעתו שלמעלה אם נצרף לזה את העובדה, כי החלופין ממין על אינו מינו נחשב לר"ע כמסחר והשכרה. וכן דעת רבי יהודה תלמידו שחלוף מין במין אחר חשוב כמכר (דמאי ו, א), השוה כל זה ספר הרביעי, משפט הנכסים סעיף זה ר"ה דמים וחלוף מין במין אחר. באור זה יאירו ג"כ דבריו בספרא לפ' ז, כד. וזה לשון הספרא: יעשה לכל מלאכה מה ת"ל? ריה"ג אומר יכול במלאכת הקדש יהיה מותר, במלאכת חולין לא יהיה מותר (נהגה), ת"ל לכל מלאכה. ר"ע אומר: יכול למלאכת חולין יהיה מותר, למלאכת הקדש לא יהיה מותר, ת"ל לכל מלאכה. ר"ע אינו דורש איפוא על היתר הנאה לקודש לפי שלדעתו אין משכירין בקדש. לזה יש לצרף דיני הליפין בהקדש שאנחנו מוצאים רק אצל ר"ע. השוה דיני התחלפות הקרבנות והשוה משפט העונשין בתרומה ומעשרות (ספרי דברים פ' ט"ג ד"ה לא נחמי; יבמות עז).

השוה ג"כ בספר משפט המדינה חלק סעיף.

דעת רבי יהודה, תלמיד ר"ע, על דבר ההכרז בין חלוקת הארץ בין השבטים באי הארץ, שהיתה בשום כסף, ובין זו שתהיה בעתיד (כ"ג קכג ע"א).

קא. פסילת הקרבן.

ע"י מום, אסור להמיר מום בקדשים (השוה דיני אסור הטלת מום חו"כ לויקרא כא, כג).

תוצאת המום. השה למעלה דיני פדיון סעיף.
ע"י פגול ושחיטה שלא לשמו. השה למעלה סעיף.
ע"י טומאה: טמא שנגע בקדש לוקה, כן לר"ק, בנגוד לר' יוחנן
זכמים לג' ע"כ).

מדרגות הטומאה ואופניה, ברור הרברים האלה דורש הצעה ארוכה
למאד. סוגיות רבות בתלמוד מוקדשות לדבר זה.
השה לדוגמא חגיגה פרק אחרון; חולין לג' - לה.
כלל נאמר שלישי לתרומה ורביעי בקודש.
ע"י נותר. השה דיני נותר (מעילה י' ע"א ע"כ; זכמים לה).

קב. תוצאת הפסילה והטומאה.

מקום השרפה. קדש שנטמא נשרף בעזרה (פסחים כד).
ר"ע אומר מקום טומאתו שם שרפתו; ר"א אימר שנטמא באב הטומאה
ישרף בחוץ אף אם נטמא בפנים; שנטמא בולד הטומאה ישרף בפנים אף
אם נטמא בחוץ; ב"ש אומרים הכל ישרף בפנים חוץ מן הנטמא באב הטומאה
בחוץ ב"ה אומרים הכל ישרף בחוץ חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים
(שקלים ח, ג).
נסכים שנטמאו עושין להם מערכה בפני עצמן ושורפן (זכמים לג' ע"א).
כל שאין פסולו בגופו יעביר צורתו, זאת אומרת יניחנו עד למחר
ויפסל בלינה ואח"כ ישרף (מנחות ה' ע"א).
לרבה בר אבוב תלמיד רב. פגול טעון עבור צורה (פסחים עג). יוצא
מזה שרוב פסול פגול. למקצוע הנותר יחשב.
רבי חגינא סגן הכהנים אמר מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף
את הבשר שנטמא בולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה, אעפ"י
שמוסיפין טומאה על טומאתו (פסחים יד ע"א מ', השה גם כל הסוגיא).

קג. אכילה בטימאה.

חונן. חייב משום אכילה בטימאה על כל קדש חוץ מן הדם (גם על
טנים ולבונה, רש"י חינו חייב רק על דבר שזרכו לחכול, זכמים מה ע"כ).

אינו חייב עליו מיד לאחר שהוקדש, כי אם לאחר שיוקרבו מתירין, כגון באמורין ובשר אינו חייב עליהם רק לאחר שיוזרק הדם. דבר שאין לו מתירין, כגון מנחת כהנים הנשרפת כליל, חייב משיוקרש בכלי (זכחיס מה ע"ס). ובברייתא דת"כ ויקרא ז (מנחות כה ע"ס): הניתר לטהורים חייבים עליו משום טומאה.

נזרק הדם ונפסל הבשר אח"כ.

נפסל הבשר ואח"כ נזרק הדם, והרי לא הותר הבשר מצד פסול אחר, הרי זה פטור עליו משום טומאה, נזרק ואח"כ נפסל והרי היה לו שעת כושר, חייבין עליו (נפסול טומאה חייבין גם על הפסול לפני הזריקה).

קד. תערובת קדש בחולין.

קה. בליעת קדש.

כלים שבשל בהם קדש או שעירה לתוכה רותח טעונין מריקה ושטיפה; רש"א בלעו קדשים קלים אינן טעונין מריקה ושטיפה (זכחיס לה ע"ס).

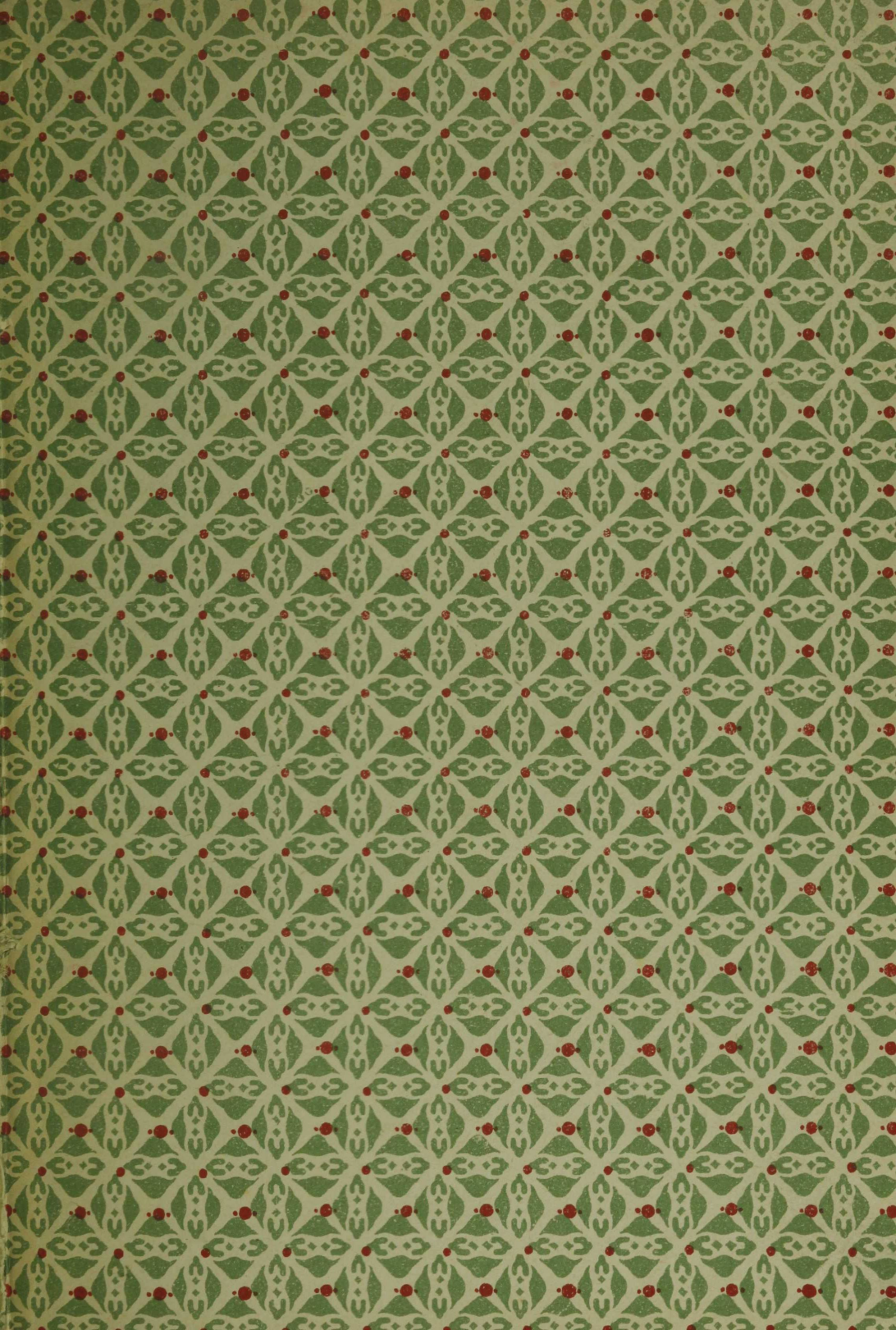
קו. נגיעת דם קדשים.

דם חמאת בין חמאת פנימית ובין חמאת חצונית. שנתו על הבגד, הרי זה טעון כבוס.

דם חמאת העוף אינו טעון כבוס.

חמאת פסולה, בין שהיתה לו שעת כושר ובין שלא היתה לה שעת כושר, אין דמה טעון כבוס. כן דברי ר"ש; ר"ע אומר היתה לה שעת כושר ונפסלה אין דמה טעון כבוס (זכחיס לה ע"ס).

אין טעון כבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזאה.

TÜ RAAMATUKOGU

10300014848347